

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі»

08 липня 2015 року № 152-Н

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
« ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий інститут харчових технологій,
готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

Форма навчання денна

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допускається до захисту
Завідувач кафедри Г.П.Скляр
«__» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему «РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: СТРУКТУРА, СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ»**

зі спеціальності 242 Туризм освітня програма «Туризм» ступеня бакалавра

Виконавець роботи Власова Дар'я Сергіївна

(Підпис, дата)

Науковий керівник к.геогр.н., доц. Логвин Михайло Михайлович

(Підпис, дата)

ПОЛТАВА-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТЬ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	7
1.1 Суть поняття «рекреаційно-туристичний комплекс».....	7
1.2. Особливості туристично-рекреаційного комплексу.....	20
1.3. Чинники, що впливають на розвиток рекреаційної діяльності регіону...	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	31
2.1. Характеристика Дніпропетровської області як рекреаційного регіону....	31
2.2.Сучасний стан розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу Дніпропетровської області	38
2.3.Проблеми та перспективи розвитку рекреаційної діяльності Дніпропетровської області	47
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	77
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Туризм - активна і невимушена форма спілкування людей. Проблеми розвитку туризму, його політичний, економічний і культурний впливи на світове господарство та міжнародні зв'язки активно обговорюються в політичних, ділових та наукових колах.

На світовому рівні характерною ознакою туризму останніх років є достатньо висока динамічність і стабільність його розвитку, а також його активний вплив на економіку багатьох країн, що мають сприятливі рекреаційні ресурси.

Розвиток туризму в Дніпропетровській області суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання і є одним із найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки. Стратегічною метою розвитку туристичної індустрії в Дніпропетровській області можна визначити створення конкурентоспроможного на українському ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико-культурного доквілля

Актуальність роботи полягає в розробці пропозицій щодо активізації туристичної діяльності в Дніпропетровській області, визначенні тенденцій розвитку туризму в Дніпропетровській області, висуненню пропозицій по розвитку мережі туристичних маршрутів в області, а також розробці концепції сталого розвитку в регіоні.

Однією з перспективних галузей економіки сьогодні визнають туризм в усіх його формах і видах. Мультиплікативний ефект туризму - величезний: дохід, що отримується від одного туриста, перевищує суму грошових коштів, витрачених ним у місці перебування на покупку послуг і товарів у межах від 1,5 до 4 разів. Країни, відомі як світові центри туризму, зробили його своєю

державною політикою, взявши на себе функції прогнозування, координування і контролю.

В Україні, при величезному туристичному потенціалі, практично відсутня державна підтримка розвитку туризму. Конкурентоспроможність українських організацій у сфері туризму безпосередньо залежить від державного підходу до цього питання, а взятий в Україні курс - вступ до Європейського Союзу - є ще однією причиною для зміни ставлення до туризму. Потрібне теоретичне осмислення нових форм і принципів взаємодії як між органами виконавчої влади різних рівнів, так і їх взаємодії з організаціями, діяльність яких пов'язана з туризмом.

Багато теоретичних аспектів розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу знайшли відображення у працях зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема, проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі досліджували І.Бурнашов, Г. Михайличенко і Т. Ткаченко, різні аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємств туристичної галузі розглядав у своїх працях О.Андраш, проблеми в управлінні туризмом туристичних територій вивчали М. Мальська, О. Музиченко-Козловська, В. Биркович та ін.

Незважаючи на значні досягнення вищезгаданих авторів, необхідно зауважити, що разом з цим дослідники не приділяють достатньої уваги питанням управління розвитком туризму на туристичних територіях, а також не використовують системи і методи туристичного управління в рамках загальної стратегії розвитку території. Необхідність комплексного вивчення механізмів створення і забезпечення діяльності систем управління туризмом на туристичних територіях визначила вибір теми дослідження, постановку його мети і завдань.

Метою роботи є аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу Дніпропетровської області, дослідження структури, сучасного стану та перспективи використання в розвитку туризму.

Об'єктом дослідження є процеси туристичної діяльності в Дніпропетровській області, **предметом дослідження** є теоретичні,

методологічні та практичні підходи у дослідженні природно-ресурсного потенціалу цього регіону.

Основними завданнями, які впливають з мети роботи, є:

- розкрити суть поняття «рекреаційно-туристичний комплекс»;
- визначити особливості туристично-рекреаційного комплексу;
- розглянути чинники, що впливають на розвиток рекреаційної діяльності регіону;
- надати характеристику Дніпропетровської області як рекреаційного регіону;
- розглянути сучасний стан розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу Дніпропетровської області;
- дослідити проблеми та перспективи розвитку рекреаційної діяльності Дніпропетровської області.

Методологічною основою роботи є системний підхід до дослідження рекреаційно-туристичного комплексу Дніпровського регіону. Основними використовуваними методами є: статистичний, аналізу, порівняння, узагальнення.

Інформаційною базою для підготовки кваліфікаційної роботи слугували: законодавчі та нормативно-правові акти України, що регламентують діяльність у галузі туризму, матеріали Державної служби статистики України, матеріали Головного управління статистики у Закарпатській області, наукові періодичні видання, статистичні бюлетені туристичної діяльності, актуальні електронні ресурси Інтернету.

Окремі положення кваліфікаційної роботи були апробовані та оприлюднені в матеріалах кафедрального круглого столу студентів та аспірантів “Туризм і молодь – 2020” (м. Полтава, 2020 рік).

Кваліфікаційна робота виконана на 78 сторінках основного тексту, містить 5 рисунків, 9 таблиць, 68 джерел в переліку посилань та 22 додатків. Загальний обсяг роботи – 106 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТЬ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

1.1 Суть поняття «рекреаційно-туристичний комплекс»

Сучасна наука розглядає туризм як складну соціально-економічну систему. З'явившись як сфера відпочинку і розваг, туризм із часом став інтенсивно розвиватися як галузь економіки, в якій велика частка живої праці, де має місце прискорена амортизація і висока норма окупності капіталовкладень. Для багатьох країн туризм є фундаментальною основою економіки і важливим джерелом валютних надходжень. На сьогодні він перетворився на індустрію міжнародного масштабу, що займає за доходами третє місце серед найбільших експортних галузей економіки, поступаючись лише нафтовидобувній промисловості й автомобілебудуванню.

Рекреація (відпочинок) - будь-яка діяльність (у т. ч. стан бездіяльності), спрямована на відновлення сил людини. Вона може здійснюватись на території постійного проживання людини або за її межами. Залежно від тривалості рекреації розрізняють екскурсії, що являють собою відпочинок поза межами місця проживання тривалістю до 24 годин, і туризм (понад 24 години). Туризм відрізняється від міграцій, оскільки він не пов'язаний із заробітком: турист не заробляє гроші, а витрачає їх. Складніше визначити часові межі туристичної подорожі. У різних авторів тривалість туристичного відпочинку становить від 14 днів до 1 року. Ще одна відмінність туризму від тимчасового проживання поза межами свого краю полягає в тому, що туризм обов'язково має на меті реалізацію щотижневих і щоквартальних циклів відпочинку. Підкреслимо, що добовий і тижневий цикли відпочинку характерні для повсякчасної життєдіяльності людей. Відомий ефект так званого «реверсного відпочинку», коли люди свідомо змінюють звичний рекреаційний цикл на новий: «відпочити від звичного і буденного відпочинку», «відпочити в інший спосіб» і т. д. [65].

Рекреація є процесом, в основу якого покладено відпочинок людей у вільний від роботи час. Тому поняття «рекреаційна діяльність» тут займає не останнє місце. Рекреаційна діяльність - це діяльність людини у вільний час, здійснювана з метою відновлення фізичних сил людини і характеризується різноманітністю поведінки людей і самоцінністю її процесу. Рекреаційна діяльність не має принципових відмінностей від інших видів господарської діяльності, але має специфічний продукт - рекреаційну послугу. Взагалі послуга - це будь-яка дія чи вигода, яку одна сторона може надати іншій і які, головню, є невідчутними і не приводять до заволодіння чим-небудь.

Рекреаційна послуга - це будь-яка діяльність чи вигода, яку надають клієнтові на спеціалізованих територіях поза місцем його постійного проживання, й у вільний від роботи час, щоб відновити його фізичні та психологічні сили, задовольнити спортивні, оздоровчі, пізнавальні інтереси тощо [11].

Територія та її географічне положення є ресурсом розвитку рекреаційного господарства. Крім того, кожна територія має певні специфічні ресурси, які називаються рекреаційними.

Рекреаційні ресурси - це компоненти природного середовища і феномени (об'єкти, явища) соціокультурного характеру, які, завдяки певним властивостям, можуть використовуватись для рекреаційної діяльності. Підкреслимо, що для рекреаційних ресурсів характерна відносність щодо їх оцінок і використання: один і той самий рекреаційний ресурс залежно від існуючих потреб і стандартів, які з часом помітно змінюються, може мати дуже різні оцінки. Головною властивістю рекреаційних ресурсів є те, що їм властива здатність відновлювати і розвивати духовні та фізичні сили людини. Такі ресурси придатні як для прямого, так і для опосередкованого споживання, надання різноманітних послуг курортно-лікувального і рекреаційно-туристського характеру.

Рекреаційні ресурси поділяються на дві основні групи: природні та історико-культурні.

До природних рекреаційних ресурсів належать природні та природно-антропогенні геосистеми, природні об'єкти, явища і процеси, які володіють внутрішніми і зовнішніми властивостями й характерними рисами для організації сезонної або цілорічної рекреаційної діяльності. У межах природних рекреаційних ресурсів можна виокремити кліматичні, ландшафтні, орографічні, бальнеологічні, біотичні, грязьові, водні та інші ресурси. У свою чергу кожен із цих видів складається з окремих підвидів, наприклад бальнеологічні ресурси поділяються на мінеральні води різного хімічного складу, а отже, і різної лікувальної дії.

Історико-культурні рекреаційні ресурси включають рекреаційно-привабливі пам'ятки історії, археології, місця, які пов'язані з життям і діяльністю видатних історичних осіб, території, де збереглися яскраво виражені етнографічні особливості, культові споруди, музеї, картинні галереї тощо. Всі ці рекреаційні ресурси приваблюють людей із метою задоволення їх духовних потреб і здатні задовольнити жагу до пізнання, зміни довкілля для психофізіологічного відновлення особистості [48].

Економічна оцінка рекреаційних ресурсів із народногосподарської точки зору необхідна для вибору послідовності освоєння тих чи інших об'єктів рекреаційного природокористування. Така оцінка відображає максимально можливий рівень розвитку різних субгалузей рекреації при формуванні програм рекреаційного природокористування.

Рекреаційний потенціал розглядається як сукупність наявних природних, соціально-економічних і культурно-історичних передумов певної території в організації рекреаційно-туристичної діяльності. Таким чином, будь-яка територія чи країна постійно знаходиться у більшій або меншій невідповідності між наявним рекреаційним потенціалом і рівнем, характером та ефективністю його використання.

Під потенціалом рекреаційної галузі (виходячи з етимології поняття «потенціал» - сила, можливість) слід розуміти розвідані і ті, що знаходяться в експлуатації рекреаційні ресурси. Об'єктом економічної оцінки рекреаційного

потенціалу є рекреаційні ресурси, характер використання яких визначається відповідними умовами рекреаційної діяльності. До завдання економічної оцінки потенціалу рекреаційної галузі країни входить визначення (в кількісному аспекті) сукупної можливості наявних рекреаційних ресурсів задовольняти рекреаційні потреби; виявлення, таким чином, максимальних можливостей їх використання рекреаційною галуззю і розрахунок народногосподарської цінності рекреаційних ресурсів [66]. Наявність рекреаційних ресурсів є вагомим поштовхом у формуванні рекреаційно-туристичного комплексу.

Рекреаційно-туристичний комплекс відіграє все більш важливу роль в економіці значного числа країн і світу в цілому. У процесі розвитку міжнародної економічної інтеграції, подальшого поглиблення міжнародного поділу праці, зростання культурних, наукових, спортивних та інших міждержавних контактів, прагнення народів до спілкування і використання досвіду інших країн у створенні матеріальних і духовних цінностей, туризм знаходить своє відображення в ділових і наукових контактах.

Туристична сфера охоплює міжгалузевий сектор виробництва послуг і товарів туристичного споживання, а також близько двадцяти супутніх і обслуговуючих туризм галузей економіки. Для означення цього міжгалузевого сектора економіки науковці використовують поняття «туристична індустрія», що за змістом близьке до поняття «рекреаційно-туристичний комплекс».

В літературі однозначного визначення сутності індустрії туризму нема. Так, І. В. Зорін, В. А. Квартальнов, розглядаючи це поняття, вважають, що до індустрії туризму, крім підприємств, які надають послуги з розміщення та харчування, треба віднести туроперейтингову, транспортну, навчальну, інформаційну, наукову, торгову, виробничу інфраструктуру туризму [31].

Туристична індустрія представлена різними суб'єктами господарювання: підприємствами, установами й організаціями, приватними підприємцями, які виготовляють і реалізують туристичні продукти (товари та послуги туристичного попиту). Отже, індустрія туризму визначається як сукупність організаційних форм бізнесу, які здійснюють функції розміщення, перевезення,

харчування, пізнавально-розважального, ділового, оздоровчого, спортивного та іншого туристичного призначення.

Як уже зазначалося, близьким за змістом до поняття «індустрії туризму» є поняття «рекреаційно-туристичний комплекс», або ж «територіальний рекреаційно-туристичний комплекс». Здійснивши аналіз фахової літератури, можна дійти висновку, що рекреаційно-туристичний комплекс - це система економічно та соціально поєднаних окремих галузей, виробництв, виробничих підприємств і підприємств сфери послуг на певній території, призначення яких полягає у забезпеченні рекреаційними послугами населення конкретної територіальної одиниці. Рекреаційно-туристичний комплекс - це типовий міжгалузевий комплекс, оскільки в рекреаційному обслуговуванні, прямо чи опосередковано, бере участь багато різних галузей і видів економічної діяльності. Як бачимо, у визначеннях, рекреаційно-туристичний комплекс пов'язується з певною територією, і деколи замість терміну «рекреаційно-туристичний комплекс», з'являється поняття «територіальний рекреаційно-туристичний комплекс». Вважаємо, що у цьому термінологічному словосполученні слово «територіальний» можна опустити, оскільки рекреація завжди має просторове значення. Важливою проблемою, яка впливає з аналізу рекреаційно-туристичних комплексів (систем), є рекреаційне районування (зонування) певної території, тобто виділення менших за рангом рекреаційно-туристичних утворень [18].

У науковій літературі існує декілька близьких за змістом узагальнених визначень територіально-рекреаційних утворень.

Рекреаційно-туристичний комплекс характеризується єдиною територією, яка має значний рекреаційний потенціал, сукупність рекреаційних установ із тісними виробничими зв'язками, єдністю організаційних форм правління, що забезпечують ефективне використання природних рекреаційних ресурсів і соціально-економічних умов, що склалися на цій території. Рекреаційно-туристичний комплекс також трактується як система, що включає суб'єкти господарювання рекреаційно-туристичної сфери, суміжні та

обслуговуючі їх підприємства інфраструктури, які мають тісні виробничо-господарчі зв'язки, спільно використовують економічні ресурси з метою задоволення різноманітних пізнавальних, культурних, оздоровчих потреб споживачів [54].

У ряді інших робіт поряд із туризмом виділяється санаторно-курортний комплекс, а їх поєднання отримує назву «туристично-оздоровчого» або «рекреаційно-оздоровчого комплексу».

Відмінність деяких існуючих визначень рекреаційно-туристичного комплексу пов'язана не стільки зі змістовною й узагальнюючою сутністю, скільки з авторськими підходами до структурування рекреації - передусім визначення тих підприємств рекреаційного профілю, які можуть бути поєднані в рекреаційно-туристичний комплекс. І все частіше це не тільки туристичні та санаторно-курортні підприємства, а й підприємства профілактичні, оздоровчі, сфери відпочинку, розваг та дозвілля взагалі.

Аналіз опрацьованих наукових джерел дає підстави зробити висновок про те, що при формуванні рекреаційно-туристичного комплексу не існує жорстких обмежень щодо різновиду рекреаційних за призначенням підприємств, що входять до його складу (туристичні, санаторно-курортні, оздоровчі та ін.), а підходи до структурування є віддзеркаленням особливостей структури конкретного регіонального господарства взагалі й рекреаційного зокрема.

Таким чином, формування рекреаційно-туристичного комплексу країни відбувається згідно з функціонально-цільовим критерієм: комплексний характер виробництва рекреаційного продукту спільна мета виробничої діяльності, а також прагнення підвищення якості продукту й оптимізації витрат породжує цілком природну ідею створення виробничого комплексу відповідного профілю. Причому функціонування такого комплексу обумовлює цю сферу господарювання як ресурсно та екологічно сумісну, що відповідає принципам екологічної безпеки соціально-економічного розвитку. Крім того, досягається можливість скоординованого управління інвестиціями та загальною стратегією розвитку рекреаційно-туристичного комплексу як

невід'ємної частини економіки країни [63]. Автори, що займалися розробкою методологічних основ визначення поняття рекреаційно-територіальних утворень, пропонували багато суттєво відмінних одна від одної методик їх організації та принципи функціонування. Все це свідчить про актуальність цього питання. Під час організації рекреаційно-територіальних утворень ми зіштовхуємося із конгломератами, елементи яких пов'язані між собою та навколишнім середовищем величезною кількістю прямих і зворотних зв'язків. Найбільш логічним видається підхід, за якого структура рекреаційно-туристичного комплексу має такий вигляд, як зображений на рис. 1.1.1.

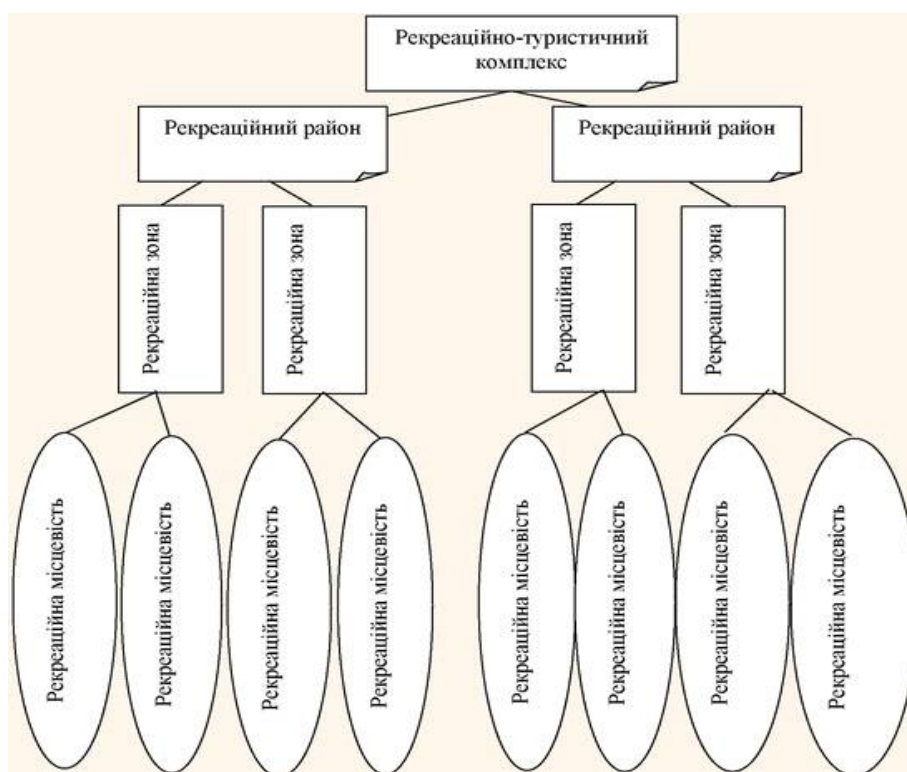

Рис. 1.1.1 Організаційна структура рекреаційно-туристичного комплексу [18].

Аналіз цієї структури показує, що рекреаційно-туристичний комплекс складається з окремих просторових компонентів, які тісно взаємодіють між собою, а саме:

рекреаційна місцевість - природний комплекс, що має необхідні передумови для використання його з рекреаційною метою;

рекреаційна зона - це частина території держави із значним природним, рекреаційним та історико-культурним потенціалом, на якій вводиться спеціальний правовий режим із метою ефективного його використання та збереження, а також активізації підприємницької діяльності у сфері рекреаційно-туристського бізнесу;

рекреаційний район - частина рекреаційного регіону, що включає курорти однакового профілю, зони відпочинку та центри туризму в межах територіального поєднання географічних ознак і факторів, а також рекреаційних ресурсів. Рекреаційний район становить основу функціонально-територіальної організації рекреації регіонального рівня і охоплює, як правило, декілька адміністративних районів, з'єднаних транспортною мережею з центром рекреаційного регіону [56].

В основу цього рекреаційного поділу території покладено такі основні ознаки:

- атрактивні рекреаційні ресурси даної території;
- соціально-економічний потенціал для рекреаційного освоєння території;
- частка реалізованого рекреаційного продукту у валовому продукту території, тобто ступінь її рекреаційної спеціалізації;
- інші особливі ознаки (місцеві традиції, промисли, релігійне значення);
- стан матеріальної та допоміжної бази рекреації в регіоні.

Рекреаційно-туристичний комплекс також повинен розглядатися як економічна категорія, що виражає сукупність взаємопов'язаних галузей і виробництв національної економіки, єдиним функціональним завданням є діяльність, спрямована на задоволення різноманітних і постійно зростаючих потреб людей в різних видах відпочинку і подорожей у вільний час при раціональному використанні всіх наявних туристичних ресурсів.

Рекреаційно-туристичний країни комплекс функціонує як міжгалузевий господарський комплекс, який являє собою інтегровану систему галузей, виробництв і видів діяльності, об'єднаних спільністю мети та суспільним призначенням задовольняти потреби населення у проведенні дозвілля в

подорожі шляхом створення та реалізації туристичного продукту. Цей комплекс вирізняється складністю внутрішньої структури, ієрархією цілей функціонування складових, різноманітністю зовнішніх та багаторівневістю внутрішніх комплексоутворюючих зв'язків, стадійністю споживання та організації обслуговування. Вона функціонує внаслідок різноманітних взаємодій та взаємозв'язків між структурними складниками, які виконують однорідні функції в сфері туризму, що дозволяє виділити організаційно-інституційну, функціонально-господарську та територіально-господарську підсистеми рекреаційно-туристичного комплексу країни (табл. 1.1.1).

Інституційно-організаційна підсистема включає структури, представлені інституціями, які здійснюють державну туристичну політику шляхом правового, економічного та організаційного узгодження державних, місцевих, комерційних і некомерційних інтересів суб'єктів ринкової діяльності на ринках туристичних послуг різного порядку. Регуляторними каналами впливу є: законодавчо-нормативний, податковий, валютно-фінансовий, інформаційний, управлінський. Функціонально-господарська підсистема сформована функціонально-інтегративними зв'язками між структурами галузей матеріального виробництва і невиробничої сфери з надання транспортних, гостинних, дозвіллевих та низки додаткових послуг, які сприяють забезпеченню туристичної мети на відповідному якісному рівні. Територіально-господарська підсистема становить ресурсну основу формування туристичного ринку на базі використання туристичного, соціально-демографічного та господарського потенціалу території.

Таблиця 1.1.1.

Структура рекреаційно-туристичного комплексу країни

Підсистеми	Структури	Компоненти
Інституційно-організаційна	I. Правова	1. Законодавча і нормативна база. 2. Митна служба. 3. Консульська служба.
	II. Фінансово-економічна	1. Система оподаткування. 2. Система страхування. 3. Фінансова система і обмінний курс валют.
	III. Кадрова	1. Система підготовки кадрів. 2. Система наукових досліджень і науково-дослідних розробок.
Функціонально-господарська	I. Гостинності	1. Готельне господарство. 2. арчування. 3. Галузі з надання додаткових послуг.
	II. Транспорту	1. Авіаційний. 2. Автомобільний. 3. Залізничний. 4. Водний.
	III. Туристичної та оздоровчої діяльності	1. Туристичні підприємства. 2. Екскурсійні бюро. 3. Санаторно-культурні установи. 4. Оздоровчі заклади.
Територіально-господарська	I. Туристичні ресурси	1. Природно-рекреаційні. 2. Культурно-історичні. 3. Техногенні
	II. Соціально-демографічні	1. Населення. 2. Розселення та історія формування території. 3. Традиційна етнічна культура населення.
	III. Господарські	1. Господарський комплекс території; 2. Інфраструктурні системи; 3. Адміністративно-територіальний устрій і система управління

Кожна з перелічених структур має те чи інше відношення до кінцевої мети розвитку національного туристичного комплексу. Діяльність усіх їх спрямована на виконання комплексом своїх функцій, серед яких виділяються такі:

відтворювальна - суть її в тому, що, представляючи собою вид відпочинку, туризм сприяє відновленню сил і працездатності людини, тобто дає можливість для поновлення його внутрішніх ресурсів;

економічна - дає суттєві надходження до бюджету, стимулює розвиток галузей, пов'язаних із випуском предметів споживання, обумовлює зростання попиту на вироби місцевих промислів та сувенірів, сприяє розвитку соціальної та виробничої інфраструктури, забезпечує приплив у країну валютних коштів, є регулятором зайнятості населення і джерелом доходу для місцевого населення;

пізнавально-освітня - туризм сприяє раціональному використанню вільного часу людей, дозволяючи поєднати відпочинок з пізнанням історії, побуту, культури, традицій, звичаїв свого та інших народів [60].

Фактори, що впливають на розвиток туризму, різноманітні й багатогранні. Наявність сприятливих факторів приводить до лідерства окремих регіонів і країн у світовому туризмі, і, навпаки, небажані фактори знижують туристичний потік.

Основні фактори, що впливають на розвиток туризму, можна розподілити на дві групи: статичні і динамічні.

Статичні мають незмінне в часі значення. До цієї групи належать природно-географічні, історико-культурні фактори.

Розвитку міжнародного туризму в тому чи іншому регіоні світу сприяють природно-географічні фактори, або природні умови. До них належать природно-рекреаційні ресурси, тобто ресурси, які забезпечують відпочинок і відновлення здоров'я та працездатності людини, а також естетичні ресурси - комплекс природних факторів, які позитивно впливають на духовний стан людей. Серед природно-рекреаційних, естетичних та інших видів туристичних

ресурсів велике значення для туризму мають ландшафт, клімат, рослинний і тваринний світ, водні ресурси, рельєф.

Останнім часом все більший вплив на розвиток туризму спричиняють історико-культурні фактори, зокрема наявність та особливості формування історико-культурних рекреаційних ресурсів. Якщо природні рекреаційні ресурси більше слугують основою для розвитку лікувально-оздоровчої рекреації, то історико-культурні рекреаційні ресурси використовують переважно для організації різних видів пізнавального туризму [55].

До динамічних факторів відносяться: демографічні, соціальні, економічні, культурні, науково-технічний прогрес, міжнародні фактори.

Демографічні фактори відіграють важливу роль у розвитку туризму в країні. У ХХ ст. чисельність населення планети збільшилася в 5 разів; як наслідок - збільшення частки іноземних мандрівників. До демографічних факторів, крім загального зростання народонаселення, варто віднести й урбанізацію, тобто збільшення частки міського населення за рахунок скорочення чисельності сільських жителів. Звідси висновок: оскільки міське населення активніше подорожує, то цей процес веде до зростання темпів розвитку міжнародного туризму.

Важливим демографічним фактором є зміна вікової структури населення. Збільшення в багатьох країнах середньої тривалості життя приводить до того, що все більше людей мають вільний час і засоби, що дозволяють їм робити закордонні подорожі.

До соціальних факторів відносяться зростання добробуту населення розвинутих країн, що активно беруть участь у туристичному обміні, збільшення тривалості оплачуваних відпусток і скорочення тривалості робочого тижня.

Слід також зазначити, що індустріалізація сучасного суспільства створює великі стресові навантаження на населення і відповідно зумовлює потребу у відпочинку, рекреації, відновлювальній активності, у тому числі за допомогою туризму. Тому промислові міста є місцями підвищеного попиту на туризм із метою відпочинку. Саме тут формуються різні сегменти з попитом на

спортивний, пішохідний, веслярський, пригодницький, сільський туризм та інші нетрадиційні види подорожей.

Економічні фактори полягають у зміні структури споживання товарів і послуг у бік збільшення в споживчому кошику населення частки різних послуг, у тому числі й туристичних.

Культурні фактори - це, насамперед, зростання культурного рівня населення багатьох країн і в зв'язку з цим прагнення людей до ознайомлення із закордонними культурними цінностями.

Науково-технічний прогрес зумовлює швидкий розвиток матеріально-технічної бази міжнародного туризму, іншими словами - туріндустрії, що створює необхідні умови для масового туризму. Йдеться про готельні ланцюги й інші колективні засоби розміщення, транспортні засоби для масових пасажирських перевезень. Особливо варто виділити впровадження в туріндустрію комп'ютерної техніки, без чого зараз неможлива організація масового туризму.

Міжнародні фактори включають в себе пом'якшення міжнародного клімату, перехід від конфронтації між окремими державами до співробітництва і взаєморозуміння, процеси глобалізації, рішення спірних міжнародних питань шляхом переговорного процесу.

Ці постійно діючі фактори в певні періоди можуть підсилюватися чи послаблюватися різними менш масштабними й короткочасними кон'юнктурними змінами, такими як, наприклад, економічні кризи, природні катаклізми, загроза тероризму і т. д. Підтримка збоку державних органів не менш важлива в розвитку рекреаційно-туристичного комплексу. Досвід різних країн показує, що успіх розвитку туризму прямо залежить від того, як на державному рівні сприймається ця галузь, наскільки вона користується державною підтримкою. Розвиток транспорту привів до збільшення мобільності суспільства і, відповідно, до зростання подорожей [57].

Рекреаційно-туристичний комплекс країни може розглядатися у двох аспектах: з однієї сторони, як міжгалузевий комплекс у складі сфери послуг, де

виникають і розвиваються економічні відносини з виробництва, обміну та споживання рекреаційно-туристичного продукту; з другої - як складова частина соціальної інфраструктури територій різного рівня, що являє собою комплексну систему (мережу) підприємств і закладів із виробництва, просування і реалізації рекреаційно-туристичних послуг [46].

Рекреаційно-туристичний комплекс виділяється ознаками самостійного об'єкта: спеціалізованою матеріально-технічною базою; специфічними природно-антропогенними ресурсами; унікальністю продукування послуг і власною технологією обслуговування; формуванням принципово нової схеми міжгалузевого і територіального управління; суспільною значимістю, у тому числі економічною, соціальною, екологічною та політичною [6].

Таким чином, рекреаційно-туристичний комплекс країни - це міжгалузевий комплекс, який структурно складається з самостійних, проте тісно пов'язаних галузей, що продукують товари і послуги для потреб туризму. Цей комплекс є своєрідною «детермінантою», яка багато в чому визначає рівень розвиненості економіки будь-якої країни. Його багатогранна структура лише підтверджує всю складність та важливість цього утворення.

1.2. Особливості туристично-рекреаційного комплексу

Туристично-рекреаційний комплекс – це комплекс, що об'єднує систему туристично-рекреаційних закладів, обслуговуючих їх підприємств інфраструктури та інших галузей, які мають тісні виробничі та економічні зв'язки, спільно використовують ресурси з метою задоволення різноманітних оздоровчих, пізнавальних, культурних та інших потреб населення [7, с. 45].

Рекреаційно-туристичний комплекс займає важливе значення в господарстві кожної країни. Завдяки цьому комплексу країна отримує значні прибутки від туристичної діяльності, залучає туристів з різних країн світу. Тому підтримка і сприяння розвитку рекреаційно-туристичного комплексу повинне стати для урядів кожної країни першорядним завданням.

Територіальне поєднання природних умов, рекреаційних та бальнеологічних ресурсів дозволяє в перспективі сформувати регіональні рекреаційно-туристичні суперсистеми, кожна з яких може базуватися на місцевих природних умовах та лікувальних ресурсах. Основні туристично-рекреаційні регіони в перспективі можуть стати великими, з розвинутою інфраструктурою, рекреаційними і туристичними комплексами на лише загальноєвропейського, а й світового значення. Кожний курортно-туристичний та рекреаційний комплекс повинен являти собою укомплектовані й пов'язані між собою групи санаторіїв, лікарень, туристичних та спортивних баз з єдиною системою медичного, культурно-побутового і господарського обслуговування (рис. 1.2.1.)

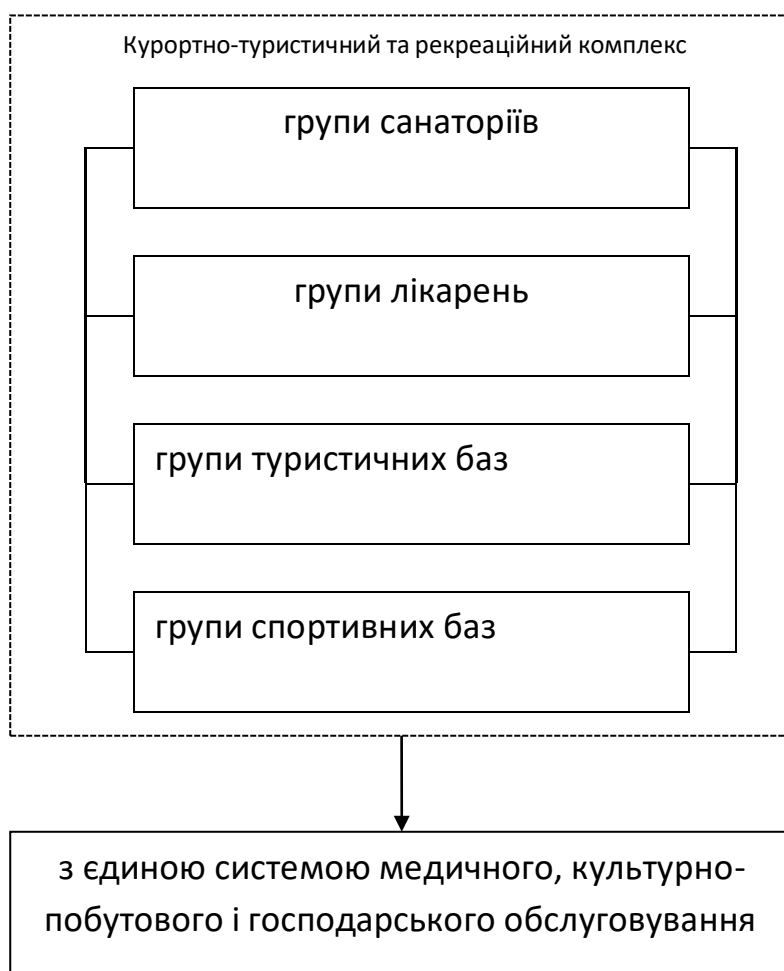

Рис. 1.2.1. Курортно-туристичний та рекреаційний комплекс

В основу сучасного рекреаційного районування слід покласти наступні критерії (рис. 1.2.2.):

економіко-географічне положення районів;
питома вага туристично-рекреаційної галузі в галузевій структурі області та зайнятих в туристично-рекреаційному господарстві;
рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури;
забезпеченість туристично-рекреаційними ресурсами;
сучасна і перспективна потреба населення в туристично-рекреаційних послугах.

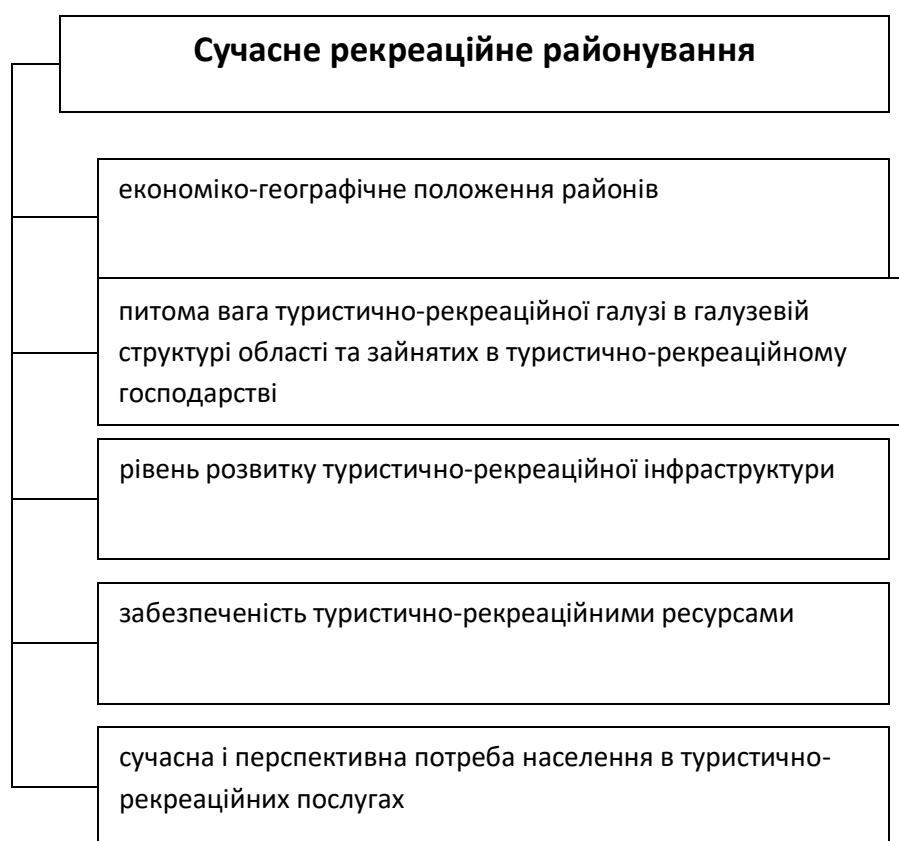

Рис. 1.2.2. Сучасне рекреаційне районування

Отже, проведене рекреаційне районування відображає сформовану, з перспективою на подальший розвиток, територіальну структуру туристично-рекреаційної системи.

1.3. Чинники, що впливають на розвиток рекреаційної діяльності регіону

Розвиток рекреаційної сфери характеризується процесами поступових кількісно-якісних змін, які формують відповідні умови для раціонального використання та відтворення рекреаційних ресурсів при одночасному задоволенні потреб населення в рекреаційних послугах. Рівень розвитку рекреаційної сфери, ефективність її функціонування, а також територіальна організація рекреаційної сфери в регіоні на конкретний часовий горизонт детермінується різноманітними факторами. При побудові регіональної політики розвитку рекреаційної сфери важливим є виявлення і врахування факторів впливу на розвиток рекреаційної сфери.

На сьогодні серед українських регіоналістів немає загальноприйнятої точки зору щодо класифікації факторів, що впливають на розвиток рекреаційної сфери. Тому виникає необхідність у вивченні підходів до класифікації факторів впливу на розвиток рекреаційної сфери та узагальнення існуючого досвіду. Питанням визначення факторів впливу на розвиток рекреаційної сфери присвячені наукові дослідження багатьох вчених. Так, В.К.Євдокименко серед визначальних факторів розвитку рекреаційної сфери виділяє наступну групу факторів:

- соціально-економічні;
- демографічні;
- соціально-психологічні;
- екологічні;
- політичні [5, с.15].

В.В. Шмагіна погоджується з даною класифікацією, тільки доповнює екологічний фактор ресурсним [7, с.39]. В.Г. Герасименко додає до даної класифікації матеріально-технічні і природно-географічні фактори [2, с.58]. Ці вчені розглядають соціальні й економічні фактори розвитку як групу соціально-економічних факторів. З цією думкою важко погодитись, тому що вплив кожного окремо взятого фактора має свою специфіку. Тому з метою її

конкретизації, на нашу думку, доцільно розглядати ці фактори окремо. При цьому окремо й одночасно з економічними не можна розглядати і матеріально-технічні фактори розвитку рекреаційної сфери. На нашу думку, матеріально-технічні фактори є складовим елементом економічних факторів. Демографічні і психологічні фактори розвитку рекреаційної сфери є складовими елементами соціальних факторів, тому що саме вони формують потреби в рекреаційних послугах. У своїх роботах вчені виділяють природно-географічний та ресурсний фактори. Проте, на нашу думку, їх змістовна характеристика відповідає поняттю екологічного фактора, оскільки дослідниками були розглянуті не наявність природних рекреаційних ресурсів та їх географічне розміщення на окремій території, а вплив навколишнього середовища на рекреаційні ресурси, можливість їх використання залежно від рівня антропогенного навантаження на них. На нашу думку, доцільно поєднати ці два підходи і розглянути дані фактори у сукупності як екологічні.

Ю.А. Веденін і Є.А. Котляров в своїх класифікаціях факторів розвитку рекреаційної сфери визначали, що для розвитку рекреаційної сфери в тому чи іншому регіоні необхідним є поєднання рекреаційних ресурсів з рекреаційними потребами населення [1, с.6]. У своєму підході вони не врахували те, що розвитку рекреаційної сфери в регіоні сприятимуть тільки ті рекреаційні потреби, які обов'язково підкріплені платоспроможністю. Фактори попиту і пропозиції як один із рівнів факторів розвитку рекреаційної сфери розглядала в своїй роботі О.П. Дудкіна [4, с.7]. Визначення цих факторів розвитку рекреаційної сфери в регіоні є важливим тільки при розгляді регіону як ринку рекреаційних послуг (територіально-замкненоу систему). Другий рівень факторів вона визначила як фактори, що визначають позитивні чи негативні тенденції. Ці фактори впливу були розглянуті нею тільки в правовому (негативні) і в технологічному (позитивний) аспектах. На третьому рівні О.П.Дудкіна об'єднує зовнішні і внутрішні фактори розвитку рекреаційної сфери, не визначивши чітко об'єкта дослідження, на який впливають ці фактори.

Оскільки ефективність рекреаційної сфери значною мірою залежить від територіальних особливостей, то доцільно було б розкрити ці фактори для окремо взятого регіону, у якому здійснюється рекреаційна діяльність. Оскільки рекреаційна сфера в регіоні не є внутрішньозамкненою системою, а має свої інтегровані зв'язки із рекреаційною сферою країни, які можна охарактеризувати особливостями впливу зовнішніх факторів на рекреаційну сферу в регіоні.

Враховуючи недоліки існуючих класифікацій, необхідно зазначити, що всі вищеперераховані фактори розвитку рекреаційної сфери в регіоні пов'язані між собою і розглядати їх відокремлено можна лише з точки зору посилення позитивного впливу або послаблення негативного.

Узагальнюючи дані підходи, на нашу думку, фактори розвитку рекреаційної сфери можна класифікувати за змістом, за динамікою розвитку, за напрямом впливу, за характером впливу на розвиток рекреаційної сфери та як фактори ринку рекреаційних послуг. Розглянемо класифікацію факторів розвитку рекреаційної сфери в регіоні (табл. 1.2.1.).

Таблиця 1.2.1.

Класифікація факторів розвитку рекреаційної сфери в регіоні

Класифікаційна ознака	Фактори
За змістом	економічні соціальні екологічні політико-правові
За динамікою розвитку	статичні (ресурсні, географічні, кліматичні, історико-культурні) динамічні
За напрямом впливу	зовнішні (прямого та опосередкованого впливу) внутрішньотериторіальні
За характером впливу на розвиток рекреаційної сфери	активізації (екстенсивні та інтенсивні) стримуючі (гальмування)
Фактори ринку рекреаційних послуг	попиту пропозиції

Фактори розвитку рекреаційної сфери в регіоні за змістом поділяються на економічні, соціальні, екологічні і політико-правові. Це дозволить розглянути їх залежно від сутності і внутрішньої особливості їх впливу на функціонування рекреаційної сфери в регіоні.

Економічні фактори розвитку рекреаційної сфери визначають можливості ефективного використання рекреаційного ресурсного потенціалу в регіоні

шляхом створення рекреаційних послуг як важливої умови зростання суспільного добробуту.

Розвиток рекреаційної сфери в регіоні визначається станом її матеріально-технічної бази, яка характеризується перш за все забезпеченістю засобами розміщення, підприємствами громадського харчування, роздрібною торгівлі, частиною матеріального виробництва, яка безпосередньо забезпечує потреби рекреації, використовуваними рекреацією об'єктами інфраструктури, а також зростанням та удосконаленням транспорту (залізничного, автомобільного, повітряного), розгалуженістю доріг та їхньою якістю, рівнем обслуговування споживачів.

Цілком зрозуміло, що оновлення і збільшення транспорту, будівництво автомобільних шляхів, створення розгалуженої системи висококласних санаторіїв, пансіонатів, баз відпочинку, розширення системи музеїв, заповідників і т.і. потребує значних нагромаджень капіталу, збільшення капіталовкладень та їх ефективне використання.

Недостатнє забезпечення суб'єктів рекреаційного підприємства основними фондами, матеріальними, паливно-енергетичними ресурсами призвело до наявності в рекреаційній сфері низьких “стартових” показників матеріально-технічної бази, що значно стримує розвиток рекреаційної сфери порівняно з іншими галузями.

Соціальні фактори розвитку рекреаційної сфери в регіоні визначаються умовами праці та життя населення регіону. Серед соціальних факторів виділяють такі як:

- рівень доходів населення;
- статеві-вікова структура населення;
- співвідношення міського і сільського населення;
- структура сімей;
- міграційні процеси;
- професійно-кваліфікаційна структура населення;
- рівень працевлаштування регіону.

Ці фактори розглядаються на державному і регіональному рівні для визначення соціального і психологічного портрета рекреанта і його потреб на ринку рекреаційних послуг. Серед соціальних факторів розвитку рекреаційної сфери в регіоні перш за все необхідно виділити рівень доходів населення, як регіону, так і країни в цілому. Інакше кажучи, людина може здійснювати рекреаційну діяльність тоді, коли вона за рахунок своїх доходів задовольняє не лише свої матеріальні потреби, але й має кошти для відпочинку. Тобто, збільшення реальних доходів населення веде до зростання платоспроможного попиту, і значну роль в структурі споживання відіграють рекреаційні послуги. Взагалі, покращення економічної та фінансової ситуації в державі веде до збільшення персонального прибутку, що в свою чергу зумовлює більш високу рекреаційну активність залежно від виділеної на відпочинок частини доходів, підвищення частки виділених засобів на покриття витрат на рекреаційні послуги.

Розгляд статево-вікової структури населення дозволить визначити частку населення (основних споживачів рекреаційних послуг) на задоволення потреб якої буде перш за все орієнтуватися діяльність підприємств рекреаційної сфери. До 2025 року старіння населення в світі досягне свого максимуму [3, с.212]. До цього періоду в країнах Європи група населення за віком старше 60 років складе 25% від загальної чисельності населення (в 50-ті роки цей показник складав 7%). В Україні також відбувається відносно старіння населення. Але, на відміну від країн Європи, де рекреаційна активність пенсіонерів зростає, в Україні через низький рівень доходів пенсіонерів постійно знижується їх рекреаційна активність. Більшість споживачів рекреаційних послуг в Україні складає зайняте населення працездатного віку. Але значна кількість найбільш активного населення виїздить в інші регіони та за кордон на тимчасове або постійне місце проживання, тим самим вибуваючи із споживачів рекреаційних послуг в Україні. Тому міграційні процеси необхідно враховувати при формуванні регіональної політики розвитку рекреаційної сфери. Крім того, в світі відбуваються: пізні шлюби, збільшення чисельності громадянських

шлюбів без дітей, збільшення кількості холостяків і незаміжніх, що зменшує попит на деякі види рекреаційних послуг.

Зміна у співвідношенні міського і сільського населення призводить до виникнення явища урбанізації. Урбанізація (зосередження населення і економічного життя у великих містах) здійснює певний вплив на розвиток рекреаційної сфери в регіоні. Урбанізація сприяє збільшенню інтенсивності рекреаційної діяльності у великих містах, сільські населені пункти і малі міста за інтенсивністю значно їм поступаються. Чим менший населений пункт, тим нижча інтенсивність рекреаційної діяльності і рекреаційна активність населення. Для сільських жителів і жителів малих міст, як правило, рекреаційна діяльність здійснюється в межах адміністративно-географічного району, області, регіону. З врахуванням перспективи ця група населення – найбільш приваблива категорія рекреантів у регіоні. Враховуючи ці факти, в Україні стає актуальним формування нової рекреаційно-демографічної концепції і виділення перспективних для рекреаційної діяльності соціальних груп населення:

- молоді;
- жінок;
- людей пенсійного віку;
- одиноких людей;
- сільського населення.

Оцінка їх як споживачів можливе лише за умов зростання добробуту населення і його платоспроможності. Важливим також є врахування рівня соціального захисту населення та забезпечення соціальних гарантій, підвищення якого, в свою чергу, приведе до структурної збалансованості споживчого ринку.

Професійно-кваліфікаційну структуру населення як фактор розвитку рекреаційної сфери можна розглядати з двох аспектів. Перший враховує професійно-кваліфікаційний склад споживачів рекреаційних послуг. Так, люди різних професій і різного віку мають свої потреби в рекреаційних послугах, які залежать від часу надання відпустки, тривалості робочого тижня, добробуту

населення. Також з професійно-кваліфікаційним фактором тісно пов'язаний рівень освіти споживачів рекреаційних послуг, що здійснює свій вплив на вибір виду рекреаційної діяльності. Чим вищий рівень освіти, тим вищою стає потреба в рекреаційних послугах, пов'язаних з історико-культурними ресурсами.

Другий аспект враховує професійно-кваліфікаційний склад працівників рекреаційної сфери, який визначається певною специфікою. Особливістю праці безпосередньо в рекреаційній сфері є переважно жіночий її характер, а також низькі вимоги до кваліфікації масових професій. Це дозволяє розв'язувати проблему зайнятості навіть в регіонах з низьким освітньо-кваліфікаційним рівнем населення. Оча високий професійно-кваліфікаційний рівень персоналу дозволяє найбільш ефективно надавати рекреаційні послуги.

Рівень працевлаштування регіону суттєво впливає на розвиток рекреаційної сфери. Проблема підвищення трудової зайнятості населення може розв'язуватись шляхом залучення додаткової робочої сили в рекреаційній сфері, як на власне рекреаційних підприємствах, так і на підприємствах обслуговуючих її галузей. Тому що поза безпосередньою діяльністю з обслуговування рекреантів значного обсягу роботи вимагають підприємства і заклади допоміжних галузей: торгівля, громадське харчування, транспорт, спортивні заклади, побутове обслуговування.

Отже, особливістю функціонування рекреаційної сфери в регіоні в ринковій економіці є розгляд регіону як ринку рекреаційних послуг, де співвідношення попиту і пропозиції характеризують її розвиток. Фактори ринку визначають економічні відносини між виробниками та споживачами рекреаційного продукту. Але рекреаційну сферу в регіоні не можна розглядати як замкнену систему. Необхідно враховувати не тільки внутрішньотериторіальні, пристосовавши їх до статичних, але й зовнішні фактори розвитку рекреаційної сфери в регіоні, що дозволить ефективно здійснювати територіальну організацію рекреаційної сфери в регіоні.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. характеристика Дніпропетровської області як рекреаційного регіону

Дніпропетровська область (Додаток А) має достатньо великий туристично-рекреаційний потенціал:

- природні можливості області, яка знаходиться на кордоні змішаних лісів та степової зони, і унікальні водні ресурси;
- культурно - історичну спадщину;
- етнографічно - культурний потенціал (народні промисли та ремесла). [1].

В області 114 природно - заповідних територій і об'єктів, у тому числі 15 заказників державного значення та 33 місцевого значення, 51 пам'ятка природи, 8 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 3 заповідні урочища. [2]. (табл. 2.1.1.)

Таблиця 2.1.1.

Природні чинники	Історичні чинники(історичні події,відомі особистості)	Економічні чинники
1.Дніпро — місто, розташоване у південно-східній частині України, у степовій зоні. Ріка Дніпро розділяє місто на дві частини: правобережну та лівобережну. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф:Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Майже усе Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована на Причорноморській низовині. Лівобережжя	Новобогородицька фортеця-1688-1711 роки Будинок в якому жив і працював Д.Яворницький-перша половина століття Могила Д.Яворницького -1940 рік Відомі особистості:Дмитро Яворницький,Олесь Гончар,Павло Загребельний,Іван Манжура ,Валер'ян Підмогильний	Місто має потужний промисловий потенціал,він характеризується високим рівнем розвитку важкої індустрії. Дніпро (моторвагонне депо) Дніпро-ВДМ Дніпроавіа Дніпроважмаш Дніпровська паперова фабрика Дніпровський вагоноремонтний завод Дніпровський електровозобудівний завод Дніпровський машинобудівний

займає Придніпровська низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок Лісистість: 3,6% території області займають ліси, головним чином по долинах річок Дніпро, Оріль, Самара і Вовча. Водні ресурси: річка Дніпро, Оріль, Самара, Вовча		завод «Вищі навчальні заклади Дніпра» Дніпровська академія музики Дніпровська духовна семінарія Дніпровський гуманітарний університет Дніпровський державний аграрно-економічний університет Дніпровський державний медичний університет Дніпровський державний університет внутрішніх справ Транспортна та туристична інфраструктура: Міжнародний аеропорт Дніпропетровськ; Залізниці: Дніпро-Головний Дніпро-Південний Автомагістраль: Н-11, М-04; Н-23; Р-73. Будується магістраль «Дніпро-Київ» ТЦ: «Мост-сити» «Караван» «Dmart» «Вавілон». ЗРГ: «Портофіно», «Конфеті», «Арізона Фуд Бар», «Барталамео». Готелі: «Барталамео», «Парк-Отель», «Менорах готель», «Спа-готель цунамі». Налічується понад 223 готелі.
2.Криви й Ріг— місто в Україні, у Дніпропетровській області. Найбільше з міст України, які не є обласним центром. Друге за площею місто України (після Києва) Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф: Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та	Шахта «Гвардійська»- заснована понад 50 років тому. «Кочубеївський рудник»- найстаріший з пудників ,якому понад 100 років . Відомі особистості: Володимир Зеленський- президент України	ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОФІЛЬ МІСТА: добуток залізної руди. В Кривому Розі розташовано один з найбільших в світі металургійних комбінатів — Арселор Міттал Кривий Ріг, п'ять гірничо-збагачувальних комбінатів (ГЗК) — Північний ГЗК (ПівнГЗК), Південний ГЗК (ПівдГЗК), Центральний ГЗК (ЦГЗК), Новокриворізький ГЗК (НКГЗК), Інгулецький ГЗК

200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Дніпро — місто, розташоване у південно-східній частині України, у степовій зоні. Ріка Дніпро розділяє місто на дві частини: правобережну та лівобережну. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф:Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Майже усе Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована на Причорноморській низовині. Лівобережжя займає Придніпровська низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок Лісистість: Загальна площа лісового фонду -9179 га. Водні ресурси:річка Інгулець,річка Саксагань.	Шоріна Алла Юріївна-заслужений журналіст України Воронова Т.П.-історик-краєзнавець,журналіст	(ІнГЗК), три рудоремонтних заводи та інші. Вищі заклади освіти III та IV рівнів акредитації Криворізький національний університет Криворізький державний педагогічний університет Приватний навчальний заклад «Інститут ділового адміністрування» Криворізький навчальний центр Національного університету «Одеська юридична академія» Транспортна та туристична інфраструктура: Міжнародний аеропорт Кривий Ріг Жд вокзал «Кривий Ріг-Головний» Жд вокзал «Кривий Ріг» 9 додаткових. Автомагістраль:Н-11, Н-23 , Т-0418, Т-0434 Готелі:Готель «Дружба», «Парк-хаус», «West Hotel» ЗРГ: «Гастро кафе», ресторан «Природа», «Гранд-кафе Етуаль» ТЦ: «Солнечная галерея» , «Проспект»
3.Кам'янське-розташоване на берегах Кам'янського водосховища ,у середній течії Дніпра. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф:Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Майже усе Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована	По-перше, у нас є унікальні половецькі та скіфські кургани, які й досі не досліджені професійними археологами. По-друге, саме поблизу нашого міста, навпроти Романкового, знаходилась стара Запорізька Січ. По-третє, у нас велика європейська історія. На території Романкового Катерина II та австрійський імператор Йосип II «ділили Європу» на зустрічі напередодні Російсько-турецької війни. Відомі особистості: Брежнев Леонід Ілліч - генеральний секретар СРСР.	Профіль міста:чорна металургія ,хімічна промисловість. Підприємства Кам'янського» Державне науково-виробниче підприємство «Цирконій» ДніпроАзот Дніпровагонмаш Дніпровська ТЕЦ Дніпровський автобусний завод Дніпровський коксохімічний завод Дніпровський металургійний комбінат

на Причорноморській низовині. Лівобережжя займає Придніпровська низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок Лісистість: Навколо міста багато лісопосадок Водні ресурси: річка Дніпро	Вера Брежнєва (Галушка)- відома співачка, актриса. Воробйов Олександр Сергійович - український гімнаст, бронзовий призер Олімпійських ігор у Пекині.	Дніпродзержинський сталеливарний завод Вищі заклади освіти: Дніпровський державний технічний університет Медичне училище Металургійний коледж Комерційний технікум Енергетичний технікум Транспортна та туристична інфраструктура: Жд вокзал «Кам'янське-пасажирський» Жд вокзал «станція Кам'янське» Автомагістраль: Н-08, Т-0412 Р-80. ТЦ: «Dmart», «ЦУМ», «Тера» Готелі: «Hotel Premier», «Золоті пески», готель «Шиллер», готель «Родина», готель «Заря». ЗРГ: «Дубовий гай», «Літо», «Дача», «Навігатор», «Family story», «One gog»
4. Нікополь-місто обласного значення в Україні, у <u>Дніпропетровській області</u>. Адміністративний центр <u>Нікопольського району</u>. Четверте за чисельністю населення місто області, центр <u>Нікопольського марганцевого басейну</u>, у місті працюють два підприємства металургійної та декілька машинобудівної промисловості. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф: Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Присяної, Покровського району. Майже усе	У 1648 році на Нікітінській Січі був вибраний гетьманом-Богдан Хмельницький. Біля Нікополя знаходиться могила легендарного гетьмана Івана Сірко. Відомі особистості: А.Т.Гудман-деригент Володимир Дальський-відомий актор театру та кіно. Генадій Жиздик-футболіст, футбольний тренер.	Нікополь є індустріальним центром Придніпров'я. Підприємства Нікополя: ТОВ ВНЦ «трубосталь» ПАТ «Нікопольський завод феросплавів» Освітні заклади: Нікопольський економічний університет Медичне училище Професійний ліцей Нікопольський технікум Національної металургійної

Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована на Причорноморській низовині. Лівобережжя займає Придніпровська низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок Лісистість: Природа розташована на березі Каховського водосховища річки Дніпро у степній зоні. Лісів навколо міста мало. Водні ресурси: річка Дніпро		академії України Транспортна та туристична інфраструктура: Жд вокзал «Центр» Автомагістралі: Р-73, Н-08. Готелі: « ортиця Палац», «Театральний», «Білий рояль». ЗРГ: «Блек вуд», «Монтеркесто», «Принцеса Оліва» ТЦ: «Стека», «Біла».
5. Павлоград — місто обласного значення в Україні, у Дніпропетровській області, центр Павлоградського району, осередок вугільного басейну Західний Донбас. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф: Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Майже усе Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована на Причорноморській низовині. Лівобережжя займає Придніпровська низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок Лісистість: Навколо міста є багато лісних насаджень. Водні ресурси: річка Самара, річка Вовча	Місто будувалось як військово-огороження для Російської імперії. У кінці XIX ст. , місто було відоме як центр торгівлі зерном і мукою Відомі особистості: Антонов Олексій Геннадійович-футболіст Дебела Тетяна Володимирівна-українська легкоатлетка-бігунка з бар'єрами	Місто є вугледобувним. ПАТ ДТЕК «Павлоград вугілля» ПАТ «Павлоград хіммаш» ПрАТ «Павлоград хліб» ТОВ «Павлоградська швейна фабрика» Освітні заклади: Медичний коледж Коледж Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» Жд вокзали: «Павлоград 1», «Павлоград 2». Автомагістралі: PS1 Готелі: «Смерекова хата», «отель Корона», «Заман готель», «Old house». ЗРГ: «Стамбул», «Вивино», «Скриня», «Норма». ТЦ: «Гулівер», «Пінфон», «Маяк».
6.Новомосковськ-місто обласного підпорядкування в Україні, у Дніпропетровській області, адміністративний центр Новомосковського району. Новомосковськ лежить на правому березі	26 вересня 1794 р. місто Новоселиця перейменовано на Новомосковськ. На території Новомосковська є багато курганів ,де знаходять цікаві знахідки.	Це промислове місто. У місті 124 підприємства. ТОВ НВП «Дніпро-контракт» ВАТ «Новомосковський

Самари, лівої притоки Дніпра, за 25 км на північний схід від міста Дніпра. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф: Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Майже усе Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована на Причорноморській низовині. Лівобережжя займає Придніпровська низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок Лісистість: Навколо міста лісопосадки Водні ресурси: місто лежить на правому березі Самари лівої притоки Дніпра.	Відомі особистості: Горошко Ірина-танцюристка Коваль Степан Миколайович-український режисер Попова Наталя Сергіївна-відомий математик.	трубний завод» ТОВ «Новомосковський посуд» «Новомосковський завод мінводи» Освітні заклади: Новомосковський кооперативний коледж економіки і праці ім. С.В. Литвиненка Новомосковський коледж Дніпровського державного аграрно-економічного університету; Новомосковський фаховий коледж Національної металургійної академії України Автомагістралі: Н-31 Ж/д вокзал: «Новомосковський-головний» Готелі: «Ермітаж», «Бест», «Будинок рибалки» ЗРГ: «Каспій», «Веселий жук», «Фаворит», «Сен-сукі» ТЦ: «Мост сіті», «Пасаж»
7.Перещепине- місто районного значення Новомосковського району Дніпропетровської області, Україна. Розташоване на лівому березі річки Оріль та у пригірловій частині річки Широка Кільченька. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф: Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Майже усе Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована на Причорноморській низовині. Лівобережжя займає Придніпровська	У 1764р. Перещепино входило до складу Орельської паланки Нової Січі. У 1806р. Перещепино стало волосним центром. Щороку тут збиралися три-чотири ярмарки, на які з'їжджалися купці з багатьох міст. У 1938р. Перещепино отримало статус селеша міського типу. Відомі особистості: Вакулік Віктор Григорович (1953—2012) — радянський і український астроном. Гаврилова Лідія Володимирівна — Голова Державної аудиторської служби України. Мотуз Іван омич (1918—1979) — полковник РА, Герой Радянського Союзу.	Промислове місто. Перещепинський дослідно-експериментальний завод насосно-силового обладнання. ЗАТ «Перещепинський комбінат „Промбудматеріали“». Перещепинський нафтогазовий промисел. Перещепинська нафтоперекачувальна станція. Освітні заклади: Перещепинський професійний ліцей; Школа Мистецтв; Ж/д вокзал: Залізнична станція «Перещепино» Автомагістралі: М-18, Е-105, Т-0412. Готелі: «Мотель», «Комба» ЗРГ: «Сита хата», кафе «Весела кума», кав'ярня «Джуді».

низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок. Лісистість: 3,6% території області займають ліси, головним чином по долинах річок Дніпро, Оріль. Водні ресурси: р.Оріль, р.Широка Кільченька. Річка в цьому місці звивиста, утворює <u>димани</u>, <u>стариці</u> і заболочені озера. 8.Підгорне-місто районного призначення.Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф:Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Майже усе Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована на Причорноморській низовині. Лівобережжя займає Придніпровська низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок. Лісистість:Придніпровська низовина,лісостеп.Розташоване у центральній частині області на берегах р.Кільчень. Водні ресурси:р.Кільчень	На березі р.Кільчень поблизу Підгороднього були виявлені кургани епохи міді-бронзи, які відносяться до трипільської культури, а також скіфів, сарматів і кочівників XI-XIV століття. 1789р. ближче до гирла Кільчені було засновано німецьку колонію Кронсгартен. Відомі особистості: Драган Олексій Анатолійович(1981-2014)- сержант Збройних сил України. Шевченко Володимир Павлович-ректор Донецького університету(1986-2010)академік НАН України. Олекса Коваль-бандурист. Муха Степан Несторович-голова КДБ УРСР. Стицький Василь Єгорович(1918-2005)- український історик.	Найвідоміше підприємство міста ЗАТ «Ерлан» виробник безалкогольних напоїв під маркою «Біола». Освітні заклади:У Підгородньому є 4 загальноосвітніх школи, 3 дитсадка. Автомагістраль:Е-50,Т-04,М-18,Т-0410 Ж/Д:Дві гілки Придніпровської залізниці.Дві залізничні платформи «Підгородне», «Березанівка». ЗРГ: «Санрай», «Гудзок», « утор» Готелі: «Цунамі спа-готель» ТЦ: універмаг «Кільчень»

9.Тернівка-місто обласного значення в Павлоградському районі Дніпропетровської області України, розташоване на берегах річки Велика Тернівка при її впадінні у Самару. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф: Рельєф <u>міста</u> являє собою слабо горбисту степову рівнину з невеликим ухилом з півночі на південь до заплави р. <u>Велика Тернівка</u>. Лісистість: навколо міста лісостеп. Водні ресурси: р.Велика Тернівка. Річки в цьому місці звивисті, утворюють лимани, стариці і заболочені озера.	Заснована у 1775р. , коли за наказом губернатора вирубали терн і заливали слободу.У Тернівці було виявлено залишки каменого вугілля після війни.У 1976р.Тернівка отримала статус міста.Біля села знаходиться курган бронзової доби.	Основний напрям промисловості- видобування каменого вугілля. ЧАО «ДТЕК Павлоградуголь» Шахта «Тернівська» Шахта «Самарська» Шахта «Дніпровська» Освітні заклади:3 школи,8 дитсадків, «Тернівський професійний горний лицей» Ж/Д станції немає ,є автобусна станція. Готелі: «Замок Гостинечный», « імік», комплекс «Стиль» Ресторани:Піца «Челентано» Суші-бар « аші»
10.Верхньодніпровськ-розташований на Придніпровській височині,на правому березі Кам'янського водосховища при впадінні річки Самоткань у Дніпро. Клімат Дніпропетровщини помірно континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю Рельєф:Поверхня області — хвиляста рівнина. Середні висоти коливаються між 100 та 200 метрів. Найвища точка 211 метрів розташована поблизу Просяної, Покровського району. Майже усе Правобережжя області займає Придніпровська височина, лише південно-західна частина розташована на Причорноморській низовині. Лівобережжя займає Придніпровська низовина, лише частково на кордони області заходять відроги Приазовської височини. Територія області дуже висічена ярами, балками, долинами річок. Лісистість: Береги Дніпра в цьому місці досить високі та пориті ярами і <u>балками</u> Водні ресурси:р.Самоткань,	У 1779р. слобода Григорівка, власність князя Потьомкіна.Це є офіційною датою заснування міста.5 червня 1806р. названо Верхньодніпровськ. У Верхньодніпровську бували Олександр Пушкін(1820) і Тарас Шевченко (1843). Відомі особистості: Авраменко Никифор Антонович — сотник армії Української Народної Республіки. Бабенцов Віктор Володимирович — український живописець. Івашина Дмитро Васильович — військовий і громадський діяч, журналіст, поет, редактор, головний референт преси Міністерства преси та пропаганди УНР, голова Українського комітету ім. Симона Петлюри, член Союзу українських журналістів і письменників на чужині. Володимир Щербицький — радянський державний та партійний діяч	Верхньодніпровський машинобудівний завод; Верхньодніпровський ливарно-механічний завод — виробу з чавуну і сталі, арматура; Верхньодніпровський сирзавод — сир та продукція з молока; Верхньодніпровський авторемонтний завод — виробляє тентовані автомобільні напівпричепа; Верхньодніпровський завод потужного радіобудування. Освітні заклади: Верхньодніпровський фаховий коледж Дніпровського аграрно-економічного університету. Верхньодніпровський професійно-технічне училище №80. Автомагістраль:Через місто проходить автошлях національного значення Н-08,а також автошлях регіонального значення Т-0415.

р.Домоткань, р.Омельник		:станція Верхньодніпровськ розташована за 12 км від міста у СМТ Новомиколаївка Ресторани: «Гранд», «Сафарі», «Едем», кафе «Юніт», «Смак». Готелі: «Віват», Прем'єр». ТЦ: «Гагаринський»

Туристична сфера області усе впевненіше заявляє про себе, як конкурентно спроможна індустрія, що відчутно сприяє економічному розвитку Дніпропетровщини та зростанню добробуту громадян.

Туристичний потенціал Дніпропетровської області, нажаль, використовується не в повному обсязі через нераціональне використання туристичних ресурсів. Для вирішення цього питання потрібно розробити ефективну стратегію розвитку туристичної галузі на Дніпропетровщині.

Сьогодні з кожним днем зростає частка туристичного бізнесу у загальній світовій економіці. Дніпропетровський регіон має значний потенціал для розвитку туризму який неможливо реалізувати без чіткої стратегії і взаємодії між бізнесом, владою та громадою. Саме для реалізації цієї взаємодії Агентством розвитку Дніпра з залученням провідних фахівців у галузі туризму була розроблена стратегія розвитку туризму у м. Дніпро, концепція якої представлена широкому колу провідних спеціалістів у галузі туризму.

До Дніпропетровської області входять такі райони: Апостолівський, Васильківський, Верхньодніпровський, Дніпропетровський, Криворізький, Криничанський, Магдалинівський, Межівський, Нікопольський, Новомосковський, Павлоградський, Петриківський, Петропавлівський, Покровський, П'ятихатський, Синельниківський, Солонянський, Софіївський, Томаківський, Царичанський, Широківський, Юр'ївський (Додаток Б).
(Табл.2.1.2)

Таблиця 2.1.2.

Назва міста	Період заснування	Чисельність населення	Адміністративний статус;Туристичний статус	Тип міста за чисельністю населення	Відстань до столиці/адміністративного центру /регіону/району
Дніпро	1776р.	999 577	Дніпровська міська рада	Дуже велике місто	554 км
Кривий Ріг	1775р.	660 203	Криворізька міська рада	Дуже велике місто	417 км
Кам'янське	1750р.	242 646	Кам'янська міська рада	Велике місто	369 км
Нікополь	1639р.	120 000	Нікопольська міська рада	Велике місто	596,7 км
Павлоград	1779р.	110 470	Павлоградська міська рада	Велике місто	543 км
Новомосковськ	1672р.	70 640	Новомосковська міська рада	Середнє місто	476 км
Жовті Води	1895р..	47 689	Жовтоводська міська рада	Мале місто	432 км
Марганець	1938р.	48 635	Магранецька міська рада	Мале місто	428 км
Покров	1883р.	41 645	Покровська міська рада	Мале місто	382 км
Синельникове	1868р.	31 553	Синельниківська міська рада	Мале місто	521,8 км
Тернівка	1775р.	28 981	Тернівська міська рада	Мале місто	450 км
Першотравенськ	1954р.	29 122	Першотравенська міська рада	Мале місто	482 км
Вільногірськ	1956р.	23 748	Вільногірська міська рада	Мале місто	370 км
Підгорне	1600р.	19 397	Дніпровський район	Мале місто	405 км
Перещепине	1764р.	10 268	Новомосковський район	Мале місто	380 км
Верхньодніпровськ	1775р.	16 930	Верхньодніпровський район	Мале місто	336 км
Верхівцеве	1779р.	10 073	Верхньодніпровський район	Мале місто	344 км
П'ятихатки	1883р.	18 994	П'ятихатський район	Мале місто	395 км
Апостолове	1793р.	14 480	Апостолівський район	Мале місто	389 км
Зеленодольськ	1961р.	14 022	Апостолівський район	Мале місто	177 км

З метою розвитку туристичної галузі головним управлінням зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності розроблено регіональну програму розвитку туристичної діяльності, якою передбачено формування внутрішнього ринку туристичних послуг на Дніпропетровщині. Ці заходи потребують залучення інвестицій.

Основні з них:

створення експозиції "Золота Скіфія" на базі Дніпропетровського історичного музею ім. Д.І. Яворницького;

відновлення частини річкового шляху "із варяг в греки". Включення до цього маршруту відвідування місця загибелі князя Святослава (с. Микільське-на-Дніпрі Солонянського району);

створення туристичного комплексу на місці існування фортеці "Кодак" біля с. Старі Кодаки Дніпропетровського району;

спорудження туристичного мотелю "Самарсько-Богородицька фортеця" по трасі Москва - Сімферополь;

розроблення туристичного маршруту "Місцями битв визвольної війни 1648-1654 років";

реконструкція санаторію "Новомосковський" з метою використання його як рекреаційного центру (санаторне обслуговування людей похилого віку, хворих цукровим діабетом, вагітних жінок).

Дніпропетровщина має значний туристичний та рекреаційний потенціал (*Додаток В*).

Особливий інтерес серед природних об'єктів області викликає таке унікальне явище як "степовий водоспад": поблизу Нікополя річка Кам'янка в одному з урочищ утворює 30-метровий водоспад, особливо видовищний восени та навесні.

Природно-туристичні об'єкти (*Додаток Г*) на території області вдало поєднуються з об'єктами історико-патріотичного та фольклорного туризму. Зокрема, це скіфські кургани I тисячоліття до н.е., місця розташування запорізьких січей (на сучасній території області розташовано 5 із 8 січей),

могила легендарного кошового Сірка у селищі Капулівка, місця перемог Богдана мельницького в роки визвольної війни (Жовті води, Княжі байраки), місця форсування Дніпра радянськими військами в роки Другої світової війни. Чільне місце на туристичній мапі Дніпропетровської області займає Петриківка – центр всевітньо відомого петриківського декоративного розпису. (Рис.2.1.1)

Рис.2.1.1 Петриківський розпис

Основним рекреаційним районом області є Новомосковський ліс, де розташовано переважну більшість баз відпочинку, туристичних баз, колишніх піонерських таборів (табл.2.1.3)

Таблиця.2.1.3

Новомосковськ	Річки: Самара Природно-заповідний фонд: Поодинокі стоячі віковічні сосни — ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Пам'ятка природи розташована в Новомосковському районі Дніпропетровської області, Новомосковське лісництво кв.30 . Василівська колонія сірих чапель — орнітологічний заказник місцевого значення в Україні. Об'єкт природно-заповідного фонду Дніпропетровської області. Розташований поблизу села Василівка Новомосковського району Дніпропетровської області. Балка Бандушка — ботанічний заказник загальнодержавного значення в Україні. Розташований на захід від	Історичні пам'ятки ,пам'ятники: Пам'ятник партизанам Новомосковщини «Вічне джерело води» — пам'ятка історії місцевого значення, розташований на північній околиці міста Новомосковська Дніпропетровської області. Якщо їхати автотрасою у сторону села Вільного, то за 200-250 метрів після автодорожнього мосту його можна бачити ліворуч у декілька метрах від дороги. (1967р.) Пам'ятник на честь 295-ї авіадивізії — пам'ятка історії місцевого значення, розташований на Калнишевського, 4 (Червоноармійська, 4) міста Новомосковська Дніпропетровської області. Пам'ятник воїнам-визволителям. 195-та Гвардійська стрілецька дивізія брала участь у звільненні міста Новомосковська. Наказом Головнокомандуючого, Маршала Радянського Союзу І.Сталіна від 23.09.1943 року 195-й

	села Івано-Михайлівки Новомосковського району Дніпропетровської області. Природне відслонення Новомосковського горизонту з стародавньою фауною — геологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Новомосковського району Дніпропетровської області, на схід від смт Губиниха. Природні мінеральні джерела: Лиманське (кур. «Солоний лиман», Новомосковський р-н) Знаменівська (Новомосковськ)	Гвардійській стрілецькій дивізії було надано найменування «Новомосковська». Цим же наказом 295-ту авіадивізію найменовано на Новомосковську. Пам'ятний знак на честь 300-річчя заснування міста (Новомосковська) — пам'ятка історії місцевого значення, розташований на площі Перемоги Новомосковська Дніпропетровської області ліворуч від Троїцького собору, згідно з рішенням облвиконкому від 19.12.1990 р. № 424 визнано історичним пам'ятником. Пам'ятник робітникам металургійного заводу, полеглим на фронтах Великої Вітчизняної війни Пам'ятник Т. Г. Шевченку (Новомосковськ) — пам'ятка історії місцевого значення, розташований на вулиці Шевченка Новомосковська Дніпропетровської області. У багатьох країнах світу створено пам'ятники великому Кобзареві. Є такий пам'ятник і у Новомосковську, хоча поет у ньому ніколи не бував навіть проїздом. Шевченка. Створений на честь 105-річчя від дня народження поета і художника Т. Г. Шевченка (09.03.1814-10.03.1861 рр.) у 1965 році, а у 1980 році його реконструйовано. Церкви: Троїцький собор — історична пам'ятка в Новомосковську, запорозькому місті Самарь(Новоселиці), центрі Самарської паланки. Споруджений у 1772—1781 народним майстром Якимом Погребняком із дерева без жодного залізного цвяха. Конструктивно і композиційно Троїцький собор є винятковим мистецьким твором дерев'яної архітектури України, єдиним збереженим в Україні дев'ятидільним храмом, належить до 100 найкращих дерев'яних споруд світу Самарський пустельний монастир зводився у 1576-1602 рр. Зараз на його території знаходиться декілька архітектурних пам'яток національного значення, також тут зберігаються православні святині. Прогуляйтесь також варто і по оригінальному дерев'яному мосту, який поєднує береги р. Самари. Музеї: Історико-краєзнавчий музей м.Новомосковська та Новомосковського району ім. Петра Калнишевського. Відображення важливих подій історії Дніпропетровщини можна побачити в Новомосковському історико-краєзнавчому музеї ім. Петра Калнишевського. Музей був відкритий в 1963 році. Раніше він розміщувався в будівлі Троїцького собору. Пізніше музей перенесли в будівлю, яка була побудована в 1901 році в стилі українського модерну.

		Експерсії: ІНТЕРПАЙП НМТЗ – підприємство з багаторічним досвідом виробництва трубної продукції. Експерсії по підприємству проводить заступник начальника комплексу по виготовленню малих та великих труб Колпаков Олексій Володимирович. Олексій Володимирович розповідає що завод спеціалізується на виробництві сталевих електрозварювальних труб, виготовлених методом дугового зварювання під шаром флюсу, труб, зварених методом індукційного зварювання струмами високої частоти для магістральних газонафтопроводів, а також труб загального призначення для застосування інших промислових галузей.

Майже всі вони розраховані на місцевого масового споживача. Тут же створюються й комплекси для елітного відпочинку з пляжами, готелями, рибальськими та мисливськими угіддями. Популярності цій зоні відпочинку додає близькість до Дніпропетровська (20 хвилин автомобілем). Є на Дніпропетровщині й власний курорт – Солоний лиман, лікувальні грязі якого, за оцінками місцевих фахівців, нічим не поступаються за своїми цілющими властивостями іншим лікувальним грязям України.

Серед міст області за рівнем туристичної привабливості незаперечно перше місце посідає обласний центр. За підсумками торішнього загальнонаціонального конкурсу Дніпропетровськ за рівнем благоустрою отримав друге (після Києва) місце. Це стало визнанням тих зусиль, яких докладає місцева влада та бізнес до благоустрою обласного центру, передусім його історичного центру. арактерною рисою сучасного Дніпропетровська є постійне поповнення його туристичних путівників новими об'єктами, передусім пам'ятниками. Восени було відкрито пам'ятник М.Полю (який причетний економічного та культурного розвитку міста в другій половині 19 ст.), а влада вже має новий проект – втілити в бронзу й камінь значення Дніпропетровська як ракетно-космічної столиці держави [25].

Дніпропетровська область має достатньо великий туристично-рекреаційний потенціал, крім того існують передумови для його розвитку:

природні особливості регіону, який знаходиться на кордоні змішаних лісів та степової зони, унікальні водні ресурси; культурно-історична спадщина; етнографічно-культурний потенціал (народні промисли та ремесла). Туристична сфера області усе впевненіше заявляє про себе, як дійсно конкурентно спроможна індустрія, що відчутно сприяє економічному розвитку Дніпропетровщини та зростанню добробуту громадян.

У Дніпропетровській області на державному обліку перебуває 11,9 тисяч нерухомих пам'яток, в тому числі 318 пам'яток архітектури, переважно VIII–ст. [2].

Найвідомішими туристичними об'єктами є культурно-архітектурні пам'ятки в с. Старі Кодаки, місця боїв козацьких військ з польською шляхтою, історико-культурні пам'ятки Дніпропетровська, садиба-музей Д. І. Яворницького; місця, пов'язані з форсуванням Дніпра в роки другої світової війни, скіфські кургани IV ст. до н. е., місця розташування козацьких січей, музей ужиткового мистецтва Петриківського художнього орнаменту в с. Петриківка та ін.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що Дніпропетровський регіон має великий потенціал та перспективи в майбутньому в сфері туризму, тому на Дніпропетровщині плануються деякі заходи, які розроблені спеціально для розвитку туристичної індустрії:

- розвиток міжнародного співробітництва у сфері туризму і курортів, формування позитивного туристичного й санаторно-курортного іміджу Дніпропетровщини;
- створення кадастру природних територій та ресурсів туризму, проведення їх економічної оцінки, опису та класифікації;
- розроблення регіональної програми розвитку сільського та «зеленого» туризму;
- забезпечення підготовки інвестиційних паспортів рекреаційних об'єктів області, привабливих для іноземних і вітчизняних інвесторів;

2.2. Сучасний стан розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу Дніпропетровської області

Попри певні досягнення існує ряд проблем щодо розвитку туристичної інфраструктури в регіоні. На нашу думку, можна виділити ряд факторів, що гальмують розвиток туризму в регіоні: невідповідність нормативно-правової бази міжнародному законодавству; обмеженість інвестиційної привабливості туристичної та курортної галузей; недостатній рівень фінансування за рахунок державного бюджету; невідповідність переважної більшості туристичних закладів міжнародним стандартам. Аналіз туристичних ресурсів, передумови виникнення туризму в Дніпропетровській області дав змогу систематизувати туристичні потоки (табл. 2.2.1).

Таблиця 2.2.1

Динаміка туристичних потоків Дніпропетровської області

Роки	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності області – усього	Із загальної кількості туристів:		
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
2017	75526	1	68043	7482
2018	116981	-	107752	9229
2019	154215	2	136215	17998

Результати аналізу табл. 1 показують, що внутрішній туризм, як і туризм загалом, Дніпропетровської області розвивались у 2017-2019 рр. нерівномірно. У цей період спостерігається тенденція до значного збільшення кількості туристів із 7482 осіб у 2017 р. до 17998 осіб у 2019 р. Основними причинами збільшення кількості туристів є достатній рівень розвинутої безпосередньо

мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх відповідність світовим стандартам; технологічна динаміка галузі; задовільний рівень обслуговування, зумовлений загальною кваліфікацією працівників галузі; присутні кошти на реконструкцію пам'яток історії та архітектурного мистецтва; задовільний рівень доходів населення, зокрема заробітної плати. Перелічені фактори впливу на туристичні потоки напряму впливають на динаміку кількості колективних засобів розміщення (КЗР) (табл. 2.2.2)

За результатами аналізу даних табл. 2.2.2 бачимо, що кількість КЗР юридичних осіб розвивалась рівномірно, що стосується фізичних осіб підприємців з 2017-2019рр. збільшилась. Це відбулося переважно за рахунок приватної власності громадян, а саме оренди і здачі помешкання, що підвищило їх особистий рівень життя. Кількість місць як фізичних, так і юридичних осіб усього у 2017 р. становила 7758 одиниць, порівняно з 2019 р. збільшилась до 13070 одиниць. Так, кількість розміщених осіб усього протягом 2017 р. становила 337294 осіб, а у 2019 р. зростає на 40000 особи по відношенню до 2017 р. та становила 377294 осіб.

Таблиця 2.2.2

Колективні засоби розміщування

Роки	Кількість КЗР, одиниць			Кількість місць, одиниць			Кількість розміщених, осіб		
	усього	юридичні особи	фізичні особи- підприємці	усього	у тому числі		усього	юридичні особи	фізичні особи- підприємці
					юридичні особи	фізичні особи- підприємці			
2017	228	159	69	7758	6705	1053	337294	188844	148570
2018	93	52	41	11826	3784	8042	383907	181115	202792
2019	106	59	47	13070	4464	8606	377294	181161	196133

Таким чином, Дніпропетровський регіон має значні природні, історичні та культурні ресурси, а також сприятливу для розвитку туризму розгалужену транспортну мережу, але в області відзначається ряд проблем, які гальмують розвиток такого прибуткового сектору економіки. При вирішенні цих проблем

Дніпропетровська область зможе конкурувати не лише з іншими регіонами України, а навіть вийти на міжнародний рівень.

За станом ландшафтних ресурсів і потенційних потреб в рекреаційних територіях, а також їх взаємному розміщенню в межах регіону, область належить до областей з дуже вираженим їх дефіцитом. Рівень забезпеченості рекреаційними ландшафтними ресурсами складає лише 57,5%.

Область має сприятливі природно-кліматичні умови для розвитку коротко та довгострокового відпочинку населення, необхідність якого обумовлена високоінтенсивним промисловим виробництвом.

М'який клімат, наявність джерел мінеральних вод і лікувальних грязей, широкі береги Дніпра, водосховищ сприяють розвитку курортно-рекреаційної мережі області.

В області зарезервовано 14 рекреаційних зон, три з яких виконують лікувально-оздоровчі функції:

1. Діївсько-Таромська зона – 3,6 тис.га. В межах Криничанського, Дніпропетровського районів між містами Дніпропетровськ та Дніпродзержинськ на березі р.Дніпро, включає Діївський гідропарк, Таромський лісопарк, Сухачівський комплекс відпочинку. Для короткочасного відпочинку населення мм.Дніпропетровська та Дніпродзержинська.

2. Курорт "Солоний лиман" – 3,1 тис.га. В межах Новомосковського та Павлоградського районів. Лікування на базі мулових лікувальних грязей та мінеральних джерел. Тривалий відпочинок для населення області.

3. Район м.Верхньодніпровська – 0,2 тис.га. У межах Верхньодніпровського району на березі Дніпродзержинського водосховища, 8 км від м.Верхньодніпровська. Тривалий та короткочасний відпочинок.

4. Район с.Одарівки – 0,15 тис.га. В межах Криничанського району, 50 км від Дніпродзержинська. Тривалий відпочинок.

5. Район м.Нікополя – 0,1 тис.га. В межах Нікопольського району на березі Каховського водосховища. Короткочасний відпочинок.

6. Район с.Червоногригорівка – 0,2 тис.га. В межах Нікопольського району на березі Каховського водосховища. Тривалий та короткочасний відпочинок.

7. Урочище "Орлівщина" – 0,9 тис.га. В межах Новомосковського району на березі річки Самари. Тривалий та короткочасний відпочинок.

8. Урочище Велико-Михайлівка – 1,0 тис.га. В межах Покровського району на березі річки Вовчої. Тривалий та короткочасний відпочинок.

9. Урочище Забіловід – 0,2 тис.га. В межах Царичанського району, 9 км від смт.Царичанки біля староріччя річки Оріль – озеро Забіловід. Лікування на базі мінерального джерела.

10. Урочище Чабанка – 0,1 тис.га. В межах Криворізького району, 30 км від м.Кривого Рогу. Тривалих відпочинок для населення.

11. Урочище Левенцеві Кучугури – 0,2 тис.га. В межах Магдалинівського району на березі річки Оріль. Кліматичне лікування.

12. Урочище Синельникове – 0,3 тис.га. В межах Магдалинівського району на березі річки Оріль. Тривалий відпочинок.

13. Урочище Домашня балка та Військова балка – 1,4 тис.га. У межах Солонянського району на березі річки Дніпро, 30 км від м.Дніпропетровська. Тривалий та короткочасний відпочинок населення.

14. Район с.Могилів – 0,01 тис.га. В межах Царичанського району, 10 км від смт.Царичанка на березі річки Оріль. Тривалий відпочинок [25].

У Дніпропетровській області налічується 35 пам'яток містобудування та архітектури загальнодержавного значення, які затверджені наказом Держбуду України від 02.06.99 №128 та 308 – місцевого значення, затверджених розпорядженням голови облдержадміністрації від 12.04.96 №158-р. Стан збереження довкілля на їх території задовільний, більшість із них представлені будинками, церквами, соборами.

В області знаходиться 8 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальною площею 462,5 га, із них – 1 загальнодержавного значення на площі 45,0 га та 7 місцевого значення на площі 417,5 га. Всі парки-пам'ятки садово-

паркового мистецтва потребують проведення ландшафтної реконструкції і виділення фінансування для розробки даних проектів, а також визначення єдиного користувача. Більшість парків знаходиться на балансі у відділах культури міських та районних рад, а зелені насадження залишаються без потрібного догляду, через що дирекціям парків до цього часу не видано акти на право постійного користування землею.

Дніпропетровська область має чудові можливості пропонувати майже всі види туризму за географічними та за якісними характеристиками. Це стосується як іноземного, так і міжрегіонального й місцевого туризму, який може мати “класичний” характер екскурсійно-ознайомчих турів, а може бути власне рекреаційним, лікувально-оздоровчим, спортивним (зокрема, водноспортивним), краєзнавчим, зеленим (відпочинок/праця у сільських садибах), мисливським або рибальським і навіть екстремальним (військовим). Все це (за винятком військового туризму) пропонують місцеві туристичні фірми.

Дніпропетровська область ніколи не могла похвалитися (і не завжди мала право) увагою туристів, особливо іноземних. Водночас, увага до Дніпропетровщини невпинно зростає. Роль Дніпропетровщини як науково-технічного центру та космічної столиці держави є могутнім “магнетичним” фактором для українського й іноземного туриста. Відносно високі темпи соціально-економічного розвитку області, й, насамперед, обласного центру сприяють активізації міжнародних контактів, а отже призводять до збільшення притоку “бізнес-туристів” – ділових людей та посадовців, передусім з Росії та Європи.

На Дніпропетровщині працює близько півтисячі туристичних фірм, більшість із яких – це невеличкі підприємства, які є турагентами вітчизняних та іноземних туроператорів й працюють майже виключно у “виїзному” секторі туризму. Послуги з прийому туристів у регіоні здійснюють декілька місцевих середніх та великих турфірм та більшість представництв туристичних фірм загальнонаціонального рівня. Загальною тенденцією останніх років є постійне

домінування туристичного “імпорту” над “експортом” – дніпропетровці набагато більше виїжджають за кордон та до інших регіонів України, ніж приймають у себе гостей.

Одним з найстаріших, найбільших та найавторитетніших суб'єктів туристичного бізнесу Дніпропетровщини є ЗАО “Дніпротурист”, до складу якого входить низка міських екскурсійних бюро (у Дніпропетровську, Кривому Розі, Новомосковську, Дніпродзержинську, Павлограді), заміський готельно-туристичний комплекс та один із найбільших готелів Дніпропетровська. Досвід цього підприємства є непоганою ілюстрацією досягнень та втрат туристичної галузі регіону [25].

На Дніпропетровщині – в краї, що має багате індустриальне минуле, в досить складному становищі перебувають численні пам'ятники науки й техніки – об'єкти, які відносяться до категорії, користуючись прийнятою сьогодні в євроамериканській культурі терміном, «індустріальної спадщини». Оча останнє не вичерпується пам'ятниками науки й техніки, але саме вони становлять левову його частку. Історія матеріальної культури Придніпров'я XVIII–XX ст.ст. це у визначальному ступені історія гірничодобувної промисловості, металургії, металообробки, у пізніший період – ще й машинобудування. Це обумовило й типи пам'ятників індустриальної культури краю, і характер проблем, пов'язаних з їхнім збереженням та використанням, а також пропагуванням в якості об'єктів туризму. Втім, не одними лише пам'ятками промислової (індустріальної) спадщини славетна Дніпропетровщина, а й величезною кількістю сучасних промислових виробництв, адже в регіоні діють більше 700 основних промислових підприємств двадцяти видів економічної діяльності, виробляється близько 17–18% усієї промислової продукції України, і за цим показником область посідає друге місце по країні. Тож цілком логічно оцінити можливості застосування цього потенціалу й в цілях розвитку в краї специфічного виду туризму – промислового, досвід розвитку якого в світі мають вже достатньо багато країн.

Сьогодні Дніпропетровщина пропонує чимало екскурсійних об'єктів та туристських маршрутів, різноманітні програми перебування – екскурсії, відвідування театрів, спортивних видовищних змагань тощо. І область, і місто Дніпропетровськ, мають що запропонувати відвідувачам – в цьому можна переконатися, якщо ознайомитися, наприклад, з ресурсами Інтернет-сайтів [4, 5]). Визначні пам'ятки Січеславного краю здавна привертала увагу як видатних письменників, художників, видатних діячів, так і чисельних туристів. Окрім історико-географічного (відвідання запорозьких святинь, історичних пам'ятників), гідрологічного та бальнеологічного (відпочинку на Солоному Лимані та Дніпровських водосховищах), геологічного (Волоські скелі), мінералогічного, геоботанічного, екологічного видів туризму, Дніпровський край може запропонувати потенційним туристам знайомство із своїм промисловим комплексом, що є одним із найбільших в державі, а по деяких параметрах – й унікальним.

Дана пропозиція є цікавою та перспективною з точки зору розвитку в краї промислового виду туризму (або за іншими джерелами – технологічного, політехнічного, бізнес-туризму). Сутність його полягає в тому, що в якості екскурсійних об'єктів використовуються звичайні промислові підприємства, де в ролі атракцій постають виробничі цикли, технологічні процеси, результати роботи підприємств, а також наслідки їхнього впливу на навколишнє середовище (в цьому випадку промисловий туризм поєднується з екологічним). Також однією з головних функцій промислового туризму є підняття іміджу самого підприємства (власна реклама). В якості прикладу наведемо Петербурзький завод «Балтика» (Росія, який проводить екскурсії вже п'ять років і його щорічно відвідують 25 тис. чоловік [1]). Тож промисловий туризм – сама доступна форма реклами, значно більш ефективна й менш витратна, ніж телевізійні ролики. Одними із засновників такого виду туризму вважається компанія Heineken Experience, екскурсійні проекти якої й сьогодні є одними з головних видовищних туристських програм Амстердаму (Нідерланди) [2].

Одним з піонерів промислового туризму на території колишнього СРСР називають металургійний гігант «Северсталь». Вивчивши досвід промислових міст північної Англії, де складувні, кораблебудівні й хімічні підприємства були одним з об'єктів залучення туристів у промислові міста, компанія «Северсталь» сама запропонувала туристичним агентствам, аби популярні за рубежом теплохідні круїзи по Верхній Волзі містили в собі й відвідування металургійного гіганта в Череповці. Не менш яскравий приклад промислового туризму – це те, що космічний центр, розташований у Французькій Гвіані, торік відвідали понад 62 тис. туристів, з них 23 тис. стали свідками запуску ракети [8].

Тож промисловий туризм не є чимось новим. Якщо казати про райони старих гірничих розробок, то їх використовують в туристичній галузі вже давно й активно. Отож у перспективі розвиток туризму в промислових містах – це додаткові надходження до місцевих бюджетів та додаткові робочі місця.

2.3. Проблеми розвитку в рекреаційній діяльності Дніпропетровської області

Отже, із попереднього підрозділу бачимо, що далеко не повністю використано можливості внутрішнього туризму Дніпропетровської області.

Для швидкої та повноцінної реалізації туристичного потенціалу області необхідне постійне сприяння з боку владних структур усіх рівнів. Поряд із неефективним станом туристичної інфраструктури найбільш гострими для галузі залишаються проблеми надмірного оподаткування, зокрема великі ставки місцевих зборів та проблема недобросовісної конкуренції з боку передусім невеличких фірм.

На сьогодні однією з основних проблем розвитку туризму в Дніпропетровській області є неефективне та нераціональне використання природних ресурсів. Недостатньо розвинений рівень мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам, а також система транспортного обслуговування туристів та населення стають на заваді швидкому піднесенню та поширенню туристичної слави країни. Тому розвиток туристичної інфраструктури та транспортних шляхів сполучення є одним із першочергових завдань.

До важливих проблем туристичної галузі можна віднести недостатню проінформованість населення про готелі та інші заклади відпочинку, тури по країні, туристичні послуги.

У м. Дніпро 16 січня 2015 року відкрито навчально-консультаційний центр з туризму, краєзнавства та екскурсій. Ця подія відбулася в рамках проекту державно-приватного партнерства Департаменту культури, туризму, національностей та релігій, Дніпро ОДА та Дніпропетровського університету імені А. Нобеля.

У 2016-му ДніпроОДА та молоді айтишники створили перший мобільний додаток туристичних маршрутів Дніпропетровщини. У додатку «Тур Дніпро» можна обрати екскурсійний маршрут по місту Дніпро, знайти опис цікавих місць, їх фото та розташування на карті, підібрати найзручніший спосіб переміщення обраним шляхом.

Планується створення аудіоекскурсії містом; розробити нові екскурсії на заводи та фабрики; розвинути подієвий туризм на фестивалі для гостей з Дніпропетровщини та сусідніх областей.

Одним із невідкладних заходів з розвитку туристичної інфраструктури туризму має стати створення обласного методичного центру з підготовки та перепідготовки кадрів для туристичної сфери, яка відчуває жорсткий кадровий голод на професіоналів.

Відповідаючи на запитання: “Що найбільше заважає розвитку туристичного бізнесу?”, голова правління ЗАО “Дніпротурист” Віталій Сергєєв зазначав у минулорічному інтерв’ю журналу “Лідер Придніпров’я” [25]: “В першу чергу – наша система оподаткування. Ми упродовж багатьох років повністю сплачуємо податки, нічого не приховуючи, й за рахунок цього нерідко програємо фірмам–одноденкам за фінансовими результатами. Нещодавно з туристичних підприємств почали брати ще й податок на відбудову та підтримку у належному стані історичних пам’яток – і відтепер ми змушені сплачувати не 30% податку на прибуток, а 40%. Але головне, що ці 40% беруться не з мізерного прибутку від екскурсійної діяльності, а з загального прибутку підприємства – це немов би пришивати піджак до гудзика а не навпаки. Є й інші претензії до тих, хто за службовими обов’язками мав би сприяти нашому зростанню. Відповідні пропозиції неодноразово подавалися до Верховної Ради та Кабінету Міністрів, але поки що все по-старому.”

Обласна влада, принаймні на рівні заяв та декларацій, визнає важливість розвитку туристичної галузі та демонструє готовність сприяти її всебічному розвитку. У жовтні 2018 р. при Дніпропетровській облдержадміністрації було створено координаційну раду з питань розвитку туризму в регіоні, до складу

якої увійшли фахівці туристичної сфери та суміжних галузей (зокрема, митники, прикордонники). Логічним кроком у створенні місцевою владою сприятливого клімату для розвитку туристичного бізнесу стало прийняття обласною радою у березні цього року програми “Розвитку туризму у Дніпропетровській області на 2017-2025 рр.” Програма, “головною стратегічною метою якої є формування на території області конкурентноспроможної туристичної індустрії як однієї з пріоритетних галузей економіки регіону, забезпечує, з одного боку, потреби споживачів (як українських, так і зарубіжних) у туристично-рекреаційних послугах, а з іншого – значний внесок у соціально-економічний розвиток регіону за рахунок збільшення дохідної частини обласного та муніципального бюджетів, притоку інвестицій, збільшення числа робочих місць, поліпшення здоров’я населення.”

Досягти цієї суспільно корисної мети передбачено за рахунок розв’язання силами регіону цілої низки відповідних завдань: зокрема, розробити систему податкових пільг, впровадити постійний моніторинг туристичних об’єктів та створити їхній кадастр, розробляти та втілювати інформаційні кампанії з популяризації туристичного потенціалу області.

Недоліками в цілому ґрунтовної та змістовної програми є відсутність конкретних показників розвитку та певна сумнівність щодо достатності запланованих джерел фінансування, серед яких перші місця відведено іноземним інвестиціям та комерційним кредитам. Сьогодні практика показує, що ці механізми в регіоні розвинені вкрай незадовільно. Відсутні у програмі й механізми взаємодії влади та бізнесу з громадськими організаціями. Роль третього сектора у справі розвитку туристичної сфери регіону на сьогодні фактично непомітна.

Що стосується Дніпропетровського агентства регіонального розвитку, то розвиток власне туризму не належить до пріоритетних видів діяльності агентства. Проте його активна робота з поліпшення бізнесового клімату регіону, різнобічна методично-консалтингова підтримка підприємців та владних структур й особливо плідні контакти з європейськими партнерами

сприяють пожвавленню туристичної галузі Дніпропетровщини. На жаль, закритий характер інформаційної політики ЗАТ “Дніпропетровське агентство регіонального розвитку” не дає можливості адекватно висвітлювати роль та значення агентства у соціально-економічному розвитку області.

Вихід туристичної галузі Дніпропетровщини на рівень, відповідний його потенціалу, потребує консолідації зусиль бізнесу і місцевої влади (за умов реформування правового поля) та підключення до справи громадських структур. Спільне бачення проблем та перспектив у регіоні потрібно наповнити реальним змістом.

Для розвитку туризму в Дніпровському регіоні, як правило, необхідна наявність наступних факторів:

1) культурно-історичного потенціалу (історичні пам'ятники, пам'ятники архітектури, музеї, пам'ятні місця, культурно-видовищні й розважальні об'єкти);

2) природних ресурсів (ландшафт, сприятливий клімат, гідромінеральні ресурси, екологічні умови й ін.);

3) матеріально-технічної бази й інфраструктури туризму (готелі, кемпінги, пансіонати, сфера послуг, підприємства громадського харчування й ін.);

4) кадрових ресурсів (кваліфіковані фахівці в області туризму, що обслуговує персонал) [6, с. 211].

Варто відзначити, що ступінь розвитку туризму в конкретній країні або регіоні обумовлена наявністю одних з перерахованих вище факторів і якістю інших. Згадані фактори є туристськими ресурсами, тому що вони здатні задовольнити духовні потреби туристів, а також сприяють відновленню й зміцненню їхнього здоров'я.

Пріоритетним напрямком розвитку туристичної діяльності в Дніпровському регіоні повинна стати реконструкція об'єктів курортно-рекреаційної індустрії й реставрація пам'ятників архітектури, які можуть стати привабливими для туристів. Також щодо пропозицій розвитку туристичного

регіону слід віднести проведення інформаційних кампаній у даному Дніпровському регіоні й в інших туристичних регіонах, що допоможе поширити знання про можливості курортів даного туристичного регіону, стимулювати виїзний і внутрішній туризм у цьому регіоні.

Для розвитку в'їзного туризму в Дніпропетровському регіоні необхідно:

- створювати культурно-туристські зони у великих і середніх містах з цінною історико-культурною спадщиною, розташованих уздовж основних транспортних коридорів, а також у межах одноденної транспортної доступності уздовж цих коридорів;

- розвивати пришляхову мережу об'єктів туристського обслуговування з розміщенням у місцях зі сприятливими природно-ландшафтними умовами готелів, що дозволяють організувати відпочинок протягом декількох днів;

- створювати довідково-інформаційну й маркетингову служби, спрямовані на залучення транзитних пасажирів у систему туризму туристичного регіону.

Іншим напрямком для розвитку в'їзного туризму регіону може бути розвиток прикордонного туризму. Наприклад, для європейського туристичного регіону характерно, що прикордонний в'їзний туризм у загальному обсязі становить приблизно 60% [2, с. 71-72].

Відвідування прикордонних районів як жителями сусідніх держав, так і іноземними туристами, що приїхали в ці країни, є істотним резервом збільшення туристського потоку в окремий туристичний регіон.

Розвиток ділового туризму, орієнтованого на обслуговування фахівців, бізнесменів, що приїжджають у певний туристичний регіон з діловими цілями, є одним з тих, що зараз активно розвиваються й найбільш вигідним видом туризму, тому що, крім доходів від туризму, діловий туризм сприяє розвитку економічних зв'язків.

Розвиток екологічного туризму, пов'язаного з відвідуванням туристами куточків недоторканої природи, має великі перспективи в деяких туристичних регіонах, наприклад, в африканському регіоні, де природні території становлять

більшу частину материків, також це перспективно і для України. У африканському Дніпровському регіоні розташовані найбільш різноманітні й цінні в естетичному відношенні природні ландшафти.

Екологічний туризм забезпечує мінімальний вплив людини на природне середовище й спрямований на ознайомлення туристів із природними цінностями, їхнє екологічне виховання й освіту. Тому за опорні центри розвитку даного виду туризму в туристичних регіонах можна взяти типові для них природні екосистеми, не змінені або слабо змінені діяльністю людини, а саме, національні парки й т.д.

Тут перспективним є організація туристичних походів у ці недоторкані куточки природи, організація турів по болотах (яких в Україні, наприклад, достатня кількість), по озерним і річковим водним екосистемам на гребних і вітрильних судах, турів по лісовим екосистемам з попутним вивченням флори й фауни.

Розвиток агротуризму, пов'язаного з відвідуванням туристами сільської місцевості для відпочинку й оздоровлення в чистих сільських районах, також перспективно для туристичних регіонів, які спеціалізуються на даному виді туризму. Передумовами для розвитку цього виду туризму служать, з одного боку, зростаюча популярність відпочинку в сільській обстановці для городян, що втомилися від міського шуму й суєти й бажають провести тиждень-інший в тиші, а з іншого боку - велика кількість будинків, що пустують, у сільській місцевості, правда, які потребують значного переустаткування.

У багатьох туристичних регіонах чудові умови для тих, хто бажає випробувати свою удачу на полюванні або риболовлі. Наявність великих мисливських угідь і розмаїтість мисливських тварин у спеціалізованому на цьому Дніпровському регіоні, з одного боку, і економічна доцільність у розвитку мисливського туризму, особливо іноземного, з іншого, дозволяють зробити висновок про його перспективність і необхідність подальшого розвитку в окремому Дніпровському регіоні.

У кожному Дніпровському регіоні світу існує багато перспективних напрямків розвитку в'їзного туризму, головне, щоб знайшлися ті, хто змогли б втілити ці ідеї в життя, тому що, на жаль, не у всіх регіонах розроблений механізм реалізації заходів щодо створення центрів і зон туризму, туристських трас із розвиненою системою прийому й обслуговування туристів; сучасних інформаційних систем, пов'язаних зі світовими туристськими інформаційними системами; рекламної підтримки; законодавчого й організаційного забезпечення розвитку туристської галузі.

Тому, оптимістично оцінюючи перспективи розвитку в'їзного туризму в Дніпровському регіоні, слід зазначити, що від сьогоденного стану до ефективного використання наявного туристського потенціалу багатьом туристичним регіонам варто пройти чималий шлях, щоб зайняти нішу на ринку туризму, і щоб саме цей регіон був привабливим для туристів [6, с. 88].

Дніпропетровська область – найбільша в Україні за природно-ресурсним потенціалом, здатна розвивати сучасні види туристичної діяльності, а саме:

Сільський (або зелений) туризм в умовах високого ступіня урбанізації має всі підстави для розвитку в Дніпропетровській області. За оцінками експертів ВТО, І століття має стать віком сільського туризму, коли городяни, не бажаючи або не маючи можливості придбати путівку в санаторій або будинок відпочинку, їдуть пожити на природі, але у нормальних побутових умовах.

Екотуризм – це цільові поїздки у місця з відносно незайманою природою та добре збереженою культурно-історичною спадщиною.

Діловий туризм (бізнес-подорож) – туристичні поїздки з діловою метою. За оцінками експертів ВТО, частка ділового туризму в світі складає приблизно 20%.

Спортивний туризм – для прихильників спорту (велотуризм, альпінізм, дайвінг).

Освітній туризм (туристичний відпочинок поєднується з навчанням) у 3 напрямках: – вивчення мови; – заняття спортом; професійне навчання).

оббі-тури (захоплення під час туру, наприклад, тур любителів мисливства).

Водний туризм став масовим і популярним в Україні взагалі і в Дніпропетровській області зокрема. Рекреаційний потенціал річок, озер і водосховищ Дніпропетровської області дає змогу розвивати водний туризм, а багатство кліматичних, рослинних, рибних ресурсів і культурно-історична спадщина дає змогу вибрати маршрут водного туризму за інтересами. Водний туризм має ряд переваг перед іншими видами: вмісткість засобів сплаву дозволяє зробити похід більш комфортним, взяти більшу кількість обладнання, різноманітніший асортимент продуктів харчування, риболовні снасті та інше. Можливості використання рекреаційних водних ресурсів поверхневими шарами не обмежуються. Цікавим для туризму є підводний світ озер, річок. Підводне плавання (плавання з аквалангом або дайвінг) – це ефективний відпочинок, бо під водою людина потрапляє в стан спокою: ніхто не бентежить, немає відволікаючих факторів, звуки, що лунають з глибин, лише заспокоюють. Як вважають усі відомі агентства, що займаються сертифікацією дайверів, підводне плавання легке та безпечне, занурюватись з аквалангом можна з 10 років. У Дніпропетровську вже існує декілька клубів і центрів дайвінгу та підводної охоти, найвідоміші з них: Дайв-центр міста Дніпропетровська, до якого входять автономні інструктори з дайвінгу та клуб любителів дайвінгу і підводної охоти "Андріївський смак", який заснований з ініціативи та за підтримки Андрія Макаревича – співака, дайвера зі стажем, на рахунку якого сотні занурень в багатьох річках, морях і океанах. Дуже цікавою є р. Оріль (ліва притока Дніпра). Найцікавіші місця знаходяться в 80 км. від Дніпропетровська, де невелика глибина (3-6 м), проте підводний світ дуже цікавий, спостерігається різноманітність флори та фауни. На такій же відстані від Дніпропетровська є місця для дайверів у каналі Дніпро-Донбас, де глибина досягає 7 метрів, а видимість становить 4-6 метрів. Цікавим для дайверів

вважається Кам'янське водосховище, але найбільше використовуються для дайвінгу місця, розташовані в 50 км від Дніпропетровська. Загадковий Сурсько-Литовський кар'єр, затоплений нещодавно та недостатньо досліджений дайверами, знаходиться в 30 км від Дніпропетровська. Екзотичним є підводний ландшафт старого русла Дніпра. Під водою вертикальні гранітні стіни (це колишні знамениті дніпровські пороги), валуни висотою до 5 м, гроти. Максимальна глибина сягає 18 м.

Потенціал для розвитку рибної ловлі та підводного мисливства на Дніпропетровщині дуже великий. Степове Придніпров'я завжди славалося своїми водними та рибними ресурсами. Успішний розвиток рибальства обумовлений розповсюдженням 56 видів риби, 26 з яких становлять інтерес для аматорського рибальства.

Існує також круїзний туризм, який виконує оздоровчо-лікувальні, культурно-пізнавальні функції. У Дніпропетровській області круїзи здійснюються по Дніпру. Послугами українських круїзних компаній вже користуються іноземні туристи багатьох країн світу.

Слід окреслити самі актуальні проблеми в сфері розвитку туризму в регіоні.

1. Нескоординованість зусиль розвитку національного туризму серед організацій різних форм власності, що призводить до звуження сфери охоплення населення туристичними заходами.

2. Недостатнє рекламно-інформаційне забезпечення.

3. Слабка управлінська культура туризму.

4. Нерівномірність у розвитку можливостей для національного та іноземного туризму в регіоні для основних соціальних верств та груп населення.

5. Відсутність системи безперервного навчання та перепідготовки спеціалістів, підвищення їх кваліфікації.

6. Недостатньо висока якість послуг та невідповідність матеріальної бази і якості послуг міжнародним вимогам, особливо в сфері транспортно-обслуговування.

7. Спостерігається дисбаланс в розвитку різних видів соціального, самодіяльного, спортивного туризму.

Сприяти розвитку наукового і просвітительського туризму в області покликана значна кількість музеїв - як державних, так і створених на громадських засадах, серед яких - 173 державних і 40 народних.

“Ностальгічний туризм” варто розвивати за умов надання гостям області опорядженого житла з можливістю оренди автотранспорту і, звичайно, забезпеченням високої якості екскурсійного обслуговування.

Сучасний “туристичний бум”, виражений у створенні численних туристичних фірм (більше 200), що займаються головним чином шоп-турами, породив неправильне уявлення про те, що організацією туризму можуть займатися всі енергійні люди. Але тільки ініціативи і бажання для організації наукового і освітнього туризму недостатньо. Звідси виникла необхідність підготовки висококваліфікованих кадрів, що і зроблено в Дніпропетровському національному університеті за спеціалізацією “Організація краєзнавчо-туристської роботи” на основі фаху “Географія” та у Криворізькому педагогічному університеті.

У сучасних політичних і економічних реаліях варто шукати додаткові можливості і напрямки використання території з метою розвитку туризму. Це актуально ще й з тих позицій, що туризм є не лише прибутковою галуззю економіки, але і джерелом для створення нових робочих місць.

Дніпропетровська область славиться високим науковим потенціалом. Пропонуються такі напрямки використання території в сфері науково-просвітницького туризму:

Природознавчий

Геологічний туризм

Волоські скелі (Дніпропетровський район). Тут можна спостерігати найстаровинніші в історії Землі гірські породи – граніти архейського віку. Пам'ятник природи відомий тим, що Волоські скелі є продовженням найнебезпечнішого і найзначнішого дніпровського порога Ненаситець.

Мінералогічний туризм

Геологічний музей Національної гірничого університету України.

Криворізький район може зацікавити усіх, кого приваблює надзвичайний світ каменю.(табл.2.3.1) Навіть простий перелік мінералів і порід говорить про їх мінерало-петрографічну значимість: мігматити з жилами рожевих апліт-пегматоїдних гранітів, аспідні сланці, залістисті кварцити, діабазы, амфіболіти, конгломерати, білі кварцити.

Таблиця 2.3.1

Кривий Ріг	Річки: На території Криворіжжя протікають 8 рік (всі входять до басейну Дніпра): Інгулець, з притоками – Саксагань, Зелена, Жовта, Бокова (з притокою Боковенька), Вербова (притока р. Вісунь, яка, в свою чергу, впадає в р. Інгулець), а також Кам'янка – притока р. Базавлук. Всі ріки, окрім Інгульця, відносяться до розряду малих річок. Природно-заповідний фонд: Природно-заповідний фонд міста Кривого Рогу включає 14 об'єктів загальною площею 375,445 га. ландшафтні заказники: "Балка Північна Червона", "Візирка"; геологічні пам'ятки природи: "Сланцеві скелі", "Виходи амфіболітів", "Скелеватські виходи", "Пісковикова скеля", "Виходи аркозових пісковиків"; ботанічні пам'ятки природи: "Дерево культурної груші", "Старовинна груша на	Пам'ятники:		
		Назва	Рік встановлення	Адреса
		Пам'ятник О. М. Горькому	1953 р.	вул. Ракітіна, 22
		Пам'ятник О. М. Горькому	1958 р.	вул. Володимира Великого, 2
		Погруддя О.Поля	1996 р.	проспект Поштовий
	Пам'ятник Т.Г.Шевченку	1954 р.	проспект Поштовий, біля Головоштамту	
	Пам'ятки: Будиночок священника-Один з найстарших будинків у місті, 1898р. Будинок Корнілова-Один з найстарших будинків у місті, кінець 19ст Клумба-Старовинна архітектурна прикраса. Нині використовується як клумба, хоча можливо раніше це був фонтан. Розташована біля Муз.училища, та неподалік злиття Інгульця та Саксагані. Музей: Криворізький історико-краєзнавчий музей — міський музей у Кривому Розі. Заснований в 1960 р Театри: Комунальне підприємство "Криворізький академічний міський театр драми та музичної комедії імені Тараса Шевченка" «Криворізький міський театр ляльок»			

Карнаватці"; парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва "Парк ім.Газети "Правда"; дендропарк "Урочище ботсад". Мінеральні води: Дослідження стану та перспектив видобутку мінеральної води у Кривому Розі з метою оздоровлення населення шляхом відновлення видобутку питної лікувально-столової та лікувальної (радонової, сірководневої, залізистої та води, багатойод і бром) мінеральної води для зовнішнього використання, які за хімічними властивостями близькі до вод П'ятигорська і Цхалтубо.	Театр «Академия Движения» Екскурсії: Починаючи з липня 2018 року, ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» став приймати на екскурсії не тільки дітей, чії батьки працюють на підприємстві, але і школярів, студентів, а також представників громадськості - жителів і гостей міста. АрселорМіттал Кривий Ріг проводить екскурсії по таким напрямкам: ☐ Музей історії АрселорМіттал Кривий Ріг ☐ Музей під відкритим небом Гірничого департаменту ☐ Гірничий департамент (кар'єр, гірничо-транспортний цех) ☐ Коксохімічне виробництво (5,6 батареї / центральна лабораторія К П) ☐ Аглодоменний департамент (Доменна піч № 9) ☐ Сталеплавильний департамент (Конвертерний цех, МНЛЗ) ☐ Прокатний департамент (СПЦ 1,2, Блумінг, Вальцетокарний цех) ☐ Шахтоуправління Громадська організація "Туристичний центр "Кривбастур" Історична довідка: В екскурсійну програму входить відвідування та знайомство з унікальним місцем нашого міста - Карачунами, де дивним чином поєдналися найцікавіші об'єкти рідного краю. Карачуни — житловий масив на південний захід від історичного центру Кривого Рогу у Центрально-Міському районі міста. Виник у 2-ій половині XIX ст. як село на лівому березі р. Інгулець. У 1884 р. нараховувалось до 15 дворів, мешкало до 120 осіб. Розвиток почався з 30-х рр. XX ст. Масова забудова почалася з 1950-х. Назва житлового масиву походить від прізвища ротмістра Карачунова. Вірогідно в кінці XVIII століття ним було засновано село Карачунівку, що розташовувалась неподалік сучасного житлового масиву. Церкви,монастирі: На честь сщмч. Володимира чоловічий монастир (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.) Покровський жіночий монастир (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.)

Гідрологічний туризм

“Козацьке водне кільце”. Екскурсія по ріках Самарі і Вовчій, водному шляху, яким плавали запорізькі козаки, коли шлях по Дніпру до Чорного моря був перекритий татарами.

“Історія гідрологічних досліджень”. Відвідування одного з найстаріших водомірних постів області, що знаходиться у с. Старі Кодаки, на якому ще у 1656 р. запорізькі козаки вели водомірні (гідрологічні) спостереження.

Геоботанічний туризм

Дібровський ліс – колиска степового лісорозведення в області, був закладений у 1863 році. Нині державний заказник.

Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету, у якому зібрано понад 700 видів, форм і сортів дерев і чагарників з різних країн світу.

Екологічний туризм

В області можна знайти безліч наочних прикладів і об'єктів “екологічної небезпеки”, екскурсія по яким дасть уявлення “Про екологічний безкрай”. Мета екскурсії – усвідомлення неприпустимості повторення аналогічних ситуацій в інших регіонах. Проте є і позитивні приклади екологічно грамотної діяльності людини. Корисна у даному випадку екскурсія у м. Орджонікідзе, де на місці великих відпрацьованих марганцеворудних кар'єрів споруджені культурні ландшафти: сади, зони відпочинку, спортивні спорудження, водойми, лісопарк і ін.

Історико-географічний

“Священна земля скіфів”, “Колиска Запорізького козацтва”,

Археологічні пам'ятники Придніпров'я, Пам'ятні місця області, пов'язані з іменами видатних людей.

Отже, усе вищевикладене дозволяє говорити про величезний екскурсійний потенціал регіону. Ці об'єкти також можна використовувати і як засоби навчання для школярів, студентів, усіх, хто бажає пізнати рідний край

Туризм для Дніпропетровського регіону - прибуткова галузь, тому її розвиток повинен регулюватися державами регіону.

Основними цілями політики щодо розвитку туризму в Дніпропетровському регіоні є:

- приплив капіталу за рахунок розвитку в'їзного й внутрішнього туризму;
- створення нових робочих місць;
- оздоровлення й підвищення освітнього рівня населення;
- відродження сільських населених пунктів;
- раціональне використання природних ресурсів;
- збереження пам'ятників архітектури [12, с. 203-204].

Для залучення більшого числа туристів варто підвищувати якість обслуговування в сфері туризму такими методами:

- контролем за дотриманням норм ліцензування, сертифікації й стандартизації туристської діяльності й послуг засобів розміщення;

- створенням сучасної системи підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів, включаючи розробку й впровадження сучасних галузевих освітніх стандартів, що базуються на діючих кваліфікаційних вимогах до працівників індустрії туризму;

- підтримкою перспективних прикладних досліджень в області туризму.

У зв'язку з необхідністю розвитку туризму уряд туристичних центрів повинен виділяти значні кошти з бюджету для формування й просування туристського продукту в даному Дніпропетровському регіоні.

Також політика туристичного регіону в сфері туристичної діяльності спрямована на проведення маркетингових досліджень, рекламно-інформаційної діяльності, організації й проведення міжнародних туристських виставок, конференцій, семінарів, організацію міжнародного співробітництва, формування базового пакета інвестиційних проектів в області розвитку туристської інфраструктури й ін.

Ефективний розвиток туризму окремого туристичного регіону дозволить значно збільшити потік туристів і приплив фінансових надходжень в економіку регіону, а також забезпечить, з одного боку, ріст податкових відрахувань у бюджет, а з іншого боку, з огляду на вплив туризму на всі сторони життя суспільства, - забезпечить розвиток суміжних галузей економіки й підвищення зайнятості населення.

Пріоритетним напрямком діяльності туристичних регіонів в області туризму повинні стати розвиток екологічного, історико-культурного й гірськолижного туризму, тому що саме ці види туризму приносять вагомий частку із всіх видів туризму [1, с. 367-368].

Регулювання діяльності туристичного регіону на державному рівні виробляється з метою:

- збільшення валового національного доходу туристської діяльності;
- захисту споживача туристських послуг;

- організації туристської діяльності в цивілізованих рамках;
- збереження туристсько-рекреаційних ресурсів.

Збільшення валового національного доходу за рахунок туристського бізнесу регулюється податковим законодавством.

Поповнення місцевих бюджетів за рахунок туризму досягається додатковими місцевими податками, зборами й платежами (туристський податок, курортний збір, готельний збір ін.). Організація туристської діяльності в Дніпровському регіоні регулюється:

- нормативно-правовими актами про реєстрацію юридичних осіб, а також фізичних осіб, що займаються підприємницькою діяльністю;
- законодавчими актами про сертифікацію туристських підприємств і ліцензування туристської діяльності;
- податковим законодавством;
- нормативними актами про зовнішньоекономічну діяльність.

Збереження туристсько-рекреаційних ресурсів певного туристичного регіону регулюється на законодавчих рівнях.

Перспективи розвитку рекреаційного комплексу в Дніпропетровському регіоні полягають у залученні додаткових інвестицій в оновлення інфраструктури, що працює на потреби рекреаційного комплексу; інтенсивному розвитку туризму та індустрії відпочинку і оздоровлення в цілому; збільшенні питомої ваги рекреаційної сфери у зростанні національного доходу країни [17].

Стратегічна мета розвитку туризму в Дніпропетровському регіоні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, здатного максимально задовольнити туристські потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально – економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико – культурної спадщини.

Таким чином, Дніпропетровський регіон має всі об'єктивні передумови для входження в число країн з високим рівнем розвитку туризму.

Загальна концепція управління туризмом в Дніпропетровській області

визначається на основі комплексного маркетингового дослідження, що виконується в декілька етапів:

- встановлення величини та аналіз характеристик туристичних потоків на території;
- визначення вимог туристів та їх сегментування;
- дослідження пропозиції щодо туристичної території і виділення пріоритетних напрямів діяльності з розвитку туризму;
- внесення пропозицій щодо розвитку туризму території згідно з методичними рекомендаціями;
- оцінка ефективності та наслідків реалізації рекомендацій.

Об'єктно-програмний підхід ґрунтується на розгляді, як об'єкта управління, всієї туристичної території з основними управлінськими ланками:

- основні та оборотні фонди (земля, корисні копалини, будівлі, мінеральні джерела);
- люди (штат туристичних фірм);
- конструкції (елементи турів);
- технології (процеси здійснення турів);
- ринок (виробники і споживачі туристичних послуг, посередники, конкуренти);
- фінанси (вкладення з бюджету, прибуток від діяльності туристичних фірм, податки, інвестиції, відрахування в обов'язкові фонди).

На основі вищенаведених ланок управління можна сформулювати програму розвитку туризму, яка буде включати чотири основні розділи: загальні положення, основну частину, соціальний розвиток сфери туризму і автоматизований інформаційний банк даних з розвитку туризму.

Програмно-цільовий підхід передбачає не тільки забезпечення сталого розвитку туристичної галузі, а й одночасний соціально-економічний розвиток усієї області в цілому. Плани, програми і цілі управління туризмом пов'язуються із загальними стратегічними планами і цілями розвитку Дніпропетровської області. При цьому туризм розглядається як частина

соціально- економічної системи, а процеси управління ним узгоджуються з процесами стратегічного управління областю [8].

Аналіз сукупного туристичного потенціалу Дніпропетровської області представлений в табл. 2.3.3.

Таблиця 2.3.3.

Кількісна оцінка сукупного туристичного потенціалу Дніпропетровської області

№ за/п	Складові субпотенціалу	Кількісні та якісні показники об'єктів
Історико-культурний потенціал		
і.	Пам'ятники історії, культури та архітектури обласного та місцевого значення	Понад 750
2.	Історично населені місця загальноукраїнського та місцевого значення	8
3.	Театри / музеї	13 / понад 100
4.	Народні промисли і ремесла	Понад 100
Туристично-ресурсний потенціал		
і.	Озера і ставки	Приблизно 200
2.	Річки і струмки	Понад 1000
3.	Пам'ятники природної спадщини (заказники / заповідники / природні парки)	Приблизно 200
4.	Родовища природних мінеральних вод / лікувальних грязей	15/4
Потенціал потреб туристів		
1.	Засоби розміщення (кількість номерів)	Понад 10000
2.	Організації санаторно-курортного профілю	Близько 30
Транспортна інфраструктура, у т. ч.:		
3	міжнародний аеропорт	1
	залізничні вокзали у м. Дніпро	2
	автовокзал у м. Дніпро	1
4.	Туристичні фірми (на 100 тис. населення)	Понад 8
5.	Підприємства громадського харчування	Приблизно 2000
Економічний потенціал		
1.	Місце за обсягом виробленої продукції і розвитку малого підприємництва	У 5-ти областях
2.	Частка у формуванні сукупного валового продукту України	Понад 25%

3.	Кількість країн-партнерів	Понад 100
Екологічний потенціал		
1.	Місце серед областей України за рівнем впливу на навколишнє середовище / (за активністю охорони навколишнього середовища)	Високий та перевищує середній в Україні майже в 1, 5 рази, що зумовлено концентрацією об'єктів важкої промисловості в регіоні

Примітка. Складено за [9].

Пропозиції щодо застосування комплексного підходу до управління туризмом на туристичних територіях у Дніпропетровській області передбачають прийняття рішень з таких основних напрямів (табл. 2.3.4.)

Таблиця 2.3.4.

Критерії оцінки результативності рекомендацій щодо вдосконалення системи управління туризмом на туристичних територіях у Дніпропетровській області

Напрямок удосконалення системи управління туризмом туристичних територій	Найменування критерію оцінки результативності
Розробка і впровадження інформаційно-туристичного порталу Дніпропетровської області в мережі Інтернет	Загальна кількість відвідувачів і число повторних відвідувань порталу протягом певного періоду часу
	Збільшення в'їзного потоку туристів
	Підвищення популярності Дніпропетровської області як туристичної території
	Зміцнення конкурентоспроможності туристичного продукту області
	Розвиток інтересу до подорожей областю у місцевих жителів
Реалізація програми розвитку туризму туристичних територій	Приріст податкових доходів
	Зростання інвестиційного доходу
	Зниження ресурсних витрат
	Досягнення показників виконання робіт у рамках програми
Створення і функціонування територіальної організації з розвитку туризму	Підвищення ступеня задоволеності потреб туристів
	Збільшення обсягу наданих туристичних послуг
	Підвищення прибутковості діяльності туристичних підприємств
	Підвищення рівномірності використання об'єктів туристичної інфраструктури

1. Створення та реалізація в подальшому програми розвитку туризму туристичних територій, яка дозволить:

- створити умови для ефективного розвитку туризму в області;
- сформувати конкурентоспроможний обласний туристичний продукт;
- розробити систему просування туристичних ресурсів області на національному і міжнародному туристичних ринках;
- сформувати сучасну нормативно- правову обласну базу туризму;
- розробити заходи підтримки малого та середнього підприємництва у сфері туризму;
- забезпечити розвиток інфраструктури туризму, а також підтримку нових туристських ресурсів.

Структура програми повинна включати в себе такі розділи: зміст проблем та обґрунтування необхідності їх вирішення програмними методами; мета і завдання; система програмних заходів; терміни та етапи реалізації; механізм здійснення; ресурсне забезпечення; організація, управління і контроль за ходом реалізації; оцінка ефективності.

2. Створення територіальної організації з розвитку туризму з певною структурою, яка буде складатися з різних підрозділів і яка повинна з часом стати основним органом управління туризмом у Дніпропетровській області (рис. 2.3.5)

Рис. 2.35 Структура територіальної організації розвитку туризму

Структуру територіальної організації з розвитку туризму складуть різні підрозділи з певним набором функцій:

- експертно-аналітичний центр з туризму: визначення та вивчення змін і тенденцій у структурі та процесах зовнішнього і внутрішнього туристичного середовища; дослідження актуальних проблем туризму на територіях; аналіз факторів, що сприяють або перешкоджають досягненню поставлених перед територіальною організацією з розвитку туризму цілей;
- науково-методичний центр розвитку туризму: розробка наукових основ туризму туристичних територій і узагальнення існуючого досвіду його розвитку; пошук і формування механізмів вирішення туристичних проблем,
- маркетинговий центр: просування обласного туристичного продукту, управління туристичним брендом області;
- центр інформації та логістики: поширення туристичних новин, створення і підтримання банку даних з туризму, розподіл потоків туристів для найбільш ефективного використання туристичних об'єктів, консультативно-довідкова робота з туристами і місцевим населенням;
- центр підтримки малого та середнього бізнесу в сфері туризму: забезпечення підтримки найбільш перспективних видів туризму та місцевих виробників туристичних товарів, робіт і послуг;
- координаційна рада з розвитку туризму.

У різні структурні підрозділи територіальної організації з розвитку туризму можуть і повинні ввійти представники туроператорів з в'їзного та внутрішнього туризму, фахівці з проблем розвитку туризму, науковці профільних вузів, представники підприємств туристичної індустрії.

Формою їх взаємодії всередині територіальної організації з розвитку туризму може стати саморегульована організація.

3. Створення єдиного інформаційно-туристичного порталу Дніпропетровської області в мережі Інтернет, який повинен містити такі розділи:

- інформацію про наявні туристичні ресурси з їх докладним описом і

характеристиками, а також зазначенням місць розташування, отримана за допомогою моніторингу туристичних ресурсів у режимі реального часу;

- докладну інформацію про засоби розміщення, транспортну інфраструктуру, підприємства громадського харчування;
- програму розвитку туризму в Дніпропетровській області з виділенням ключових заходів, термінів і стану їх виконання;
- інформацію про територіальну організацію з розвитку туризму, її структуру та основні напрями діяльності;
- перелік найбільш цікавих екскурсійних маршрутів по населених пунктах Дніпропетровської області з докладним описом;
- розгорнутий опис запропонованого обласного туристичного продукту з його відмітними особливостями та унікальними характеристиками.

Створення порталу підвищить популярність області на туристичному ринку, приверне нових туристів, посилить інформаційний потенціал, одночасно забезпечить систему управління туризмом необхідною інформацією. Надалі розділи порталу можуть видозмінюватися і доповнюватися залежно від потреб туристів і територіальної організації з розвитку туризму.

Оцінка результативності кожного з напрямів удосконалення системи управління туризмом туристичних територій може бути проведена за низкою показників. Найбільш складним є аналіз можливих ефектів від розробки і впровадження інформаційно-туристичного порталу Дніпропетровської області.

Зазначимо можливі показники результативності функціонування порталу, а саме:

- загальне число відвідувачів порталу та кількість повторних відвідувань протягом певного періоду часу;
- збільшення в'їзного потоку туристів за рахунок роботи порталу;
- підвищення популярності Дніпропетровської області як туристичної території;
- поліпшення конкурентоспроможності туристичного продукту області;

- розвиток інтересу до подорожей областю у місцевих жителів.

Більше того, інформація порталу повинна допомогти в роботі різних підрозділів територіальної організації з розвитку туризму за рахунок постійно оновлюваної інформації і поповнюватися новинами з розвитку і стану туристичних ресурсів і туристичного ринку.

Початкові (розробка дизайну та програмного забезпечення, закупівля необхідного обладнання тощо) та операційні (модернізація обладнання, підключення до мережі Інтернет, фінансова підтримка і т. ін.) витрати на підтримку функціонування порталу слід закласти в перспективну програму розвитку туризму у напрямі діяльності маркетингового центру територіальної організації з розвитку туризму або центру інформації і логістики.

Ефект реалізації програми розвитку туризму в Дніпропетровській області може бути оцінений показниками очікуваної та отриманої корисності програмних заходів. Показники результативності програми можна розділити на три групи: прямі (результат реалізації програми), непрямі (результат впливу програми на суміжні сфери діяльності) та загальні (сума показників результативності першої та другої групи) показники.

Оцінка ефекту від створення і функціонування територіальної організації з розвитку туризму може бути заснована на показниках результативності (якісних або кількісних), що характеризують ступінь відповідності бажаного стану системи туризму фактичному на конкретний момент часу. До них належать ступінь задоволеності потреб туристів, обсяг наданих туристичних послуг, величина доходу від вкладених інвестицій, прибутковість туристичних підприємств і можливість їх розвитку і т. д.

ВИСНОВКИ

Виконане дипломне дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. У процесі дослідження було з'ясовано, що туристично-рекреаційний комплекс – це комплекс, що об'єднує систему туристично-рекреаційних закладів, обслуговуючих їх підприємств інфраструктури та інших галузей, які мають тісні виробничі та економічні зв'язки, спільно використовують ресурси з метою задоволення різноманітних оздоровчих, пізнавальних, культурних та інших потреб населення.

2. Туристично-рекреаційний комплекс, як і будь-який господарський комплекс, виконує суспільно необхідні функції, основною з яких є максимальне задоволення потреб населення у відпочинку, оздоровленні, лікуванні, духовному та фізичному розвитку. До групи інших функцій, які виконує туристично-рекреаційний комплекс, відносяться: медико-біологічна, соціально-культурна, економічна, екологічна, міжнародна, містоутворююча тощо.

3. Можна сказати, що при розгляді передумов розвитку туристично-рекреаційного комплексу Дніпровського регіону за основу потрібно приймати систему таких складових туристично-рекреаційного процесу як: рекреаційні ресурси, рекреаційні потреби та економічні можливості суспільства.

4. На основі системного аналізу здійснено дослідження рекреаційних ресурсів Дніпровського регіону (водні ресурси, природно-лісові ресурси, природно-заповідний фонд) можна сказати про можливість та необхідність пріоритетного розвитку на території Дніпровського регіону цілісного туристично-рекреаційного комплексу. Цьому мають сприяти галузевий склад господарства регіону, природнокліматичні умови, вигідне транспортно-географічне розташування, наявний потенціал туристично-рекреаційних ресурсів, зовнішньоекономічні і етнокультурні зв'язки. Безумовно – індустріальний туризм: можливість більше дізнатися про те, як виробляється електроенергія, труби, паливо, видобувається граніт, будуються автомобілі та космічні апарати. Ще – архітектурні прогулянки по

маршрутам модернізму та футуризму, пам'ятки монументального мистецтва другої половини ст. А ще – багато річок та озер, лісостепові урочища, природні заказники. Археологічні пам'ятки, козацькі старожитності, нематеріальна спадщина ЮНЕСКО у Петриківці та сучасне мистецтво та культура у Дніпрі.

Зазвичай, знайомство з областю починається з його центру – саме у Дніпро слідують поїзди із столиці та прилітають нечисленні навіть у позакарантинні часи літаки. Логістика не є сильною стороною в усіх східних регіонах України, але останніми роками тут побудовано та відремонтовано кілька важливих автотрас, тому навіть автівкою з Києва доїхати у область не проблема. Мандрувати околицями без особистого транспорту не дуже зручно, хоча можливо.

Найпопулярнішою для гостей у Дніпрі є Січеславська набережна, яка тягнеться через три райони – це 4700 м. непогано облаштованого простору. За променадами, пікніками, відкритими майданчиками, фестивалями, прогулянками рікою на пароплаві, яхтингом та гарними фото – сюди. Розпочати прогулянку можна майже від залізничного вокзалу – подивитися спершу футуристичний колишній річпорт, потім пройти не найприємніший, але типово-індустріальний район заводу Олейна і біля недобудованого готелю Парус (будували у 1975-1989 рр) вже починається розбудована набережна, місця для релаксу, мости, фонтани, скульптури та гуляючі містяни.

5. Таким чином, можна підсумувати, що Дніпровський регіон має перспективи й ресурси для розвитку туристичної інфраструктури. Те, що туризм є галуззю, що активно розвивається, доводить, що у швидкому майбутньому саме ця галузь буде приносити Дніпровському регіону більшу частину свого доходу.

Отже, пропозиціями для Дніпровського регіону на найближче майбутнє є:

1. Розробка та організація місцевих, регіональних маршрутів.

2. Підвищення якості туристичних послуг, відповідальності туристичних організацій за виконання конкретних програм.

3. Забезпечення доступності туристичних послуг для споживачів з різними матеріальними можливостями, молоді, що навчається, військовослужбовців, ветеранів та інтелігенції.

4. Розвиток місцевої бази регіонального туризму з залученням ресурсів інших галузей господарства та зарубіжних інвесторів.

5. Підвищення уваги до підбору та виховання кадрів для туристичної діяльності.

6. Збільшення числа музеїв, картинних галерей та вистав, які увійдуть до маршрутів, відновлення та реставрація пам'яток історії та культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андраш О. А. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств туристичної галузі / О. А. Андраш // Вісник НТУ «ПІ». Тематичний випуск: «Технічний прогрес і ефективність виробництва». - 2012. - № 8. - С. 3-12.
2. Бурнашов І. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні на сучасному етапі / І. Бурнашов: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183853;jsessionid>.
3. Бабарицька В.К., Любіцева О.О., Федорченко В.К. Організація туризму, учбово-методичний посібник, Київ, 2014 – 152 с.
4. Бармак М., Бармак О. Наш край. – .: Пресса, 2018. – 180 с.
5. Басюк Д.І. Основи туризмології: навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. – 204 с.
6. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2021. – 395с.
7. Бейдик О.О. Тлумачний словник термінів з рекреаційної географії: роздавальний матеріал для студентів географічного факультету. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2013. – 56 с.
8. Биржаков М.Б. Введение в туризм / Нац. акад. туризма. – М.: Невский фонд: Изд. дом «Герда», 2021. – 318 с.
9. Биржаков М.Б. Введение в туризм : Учеб. для студентов вузов / Нац. акад. туризма. Балт. междунар. ин-т туризма. – М.; СПб.: Невский Фонд: Герда, 2014. – 443 с.
10. Бистрицька Т. А. Перлини України. – К.: Либідь, 2012. – 60 с.
11. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник. - Львів, 2015.- С. 72
12. Винокур І., Горішній П. Україна. – К.: Основи, 2014. – 140 с.
13. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти / Зб. ст.–К., 2018.–160 с.

14. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти / Ред.: О.І. Лугова; Ін-т туризму Федерації профспілок України. – К., 2017. – 162 с.
15. Волошин Н.И., Исаева Н.В., Ильина Е.Н. Квартальнов В.А. Менеджмент туризма : Туризм как объект управления: Учеб. для студентов вузов туристского профиля. – М.: Финансы и статистика, 2020. – 300 с.
16. Географічна енциклопедія України: в 3-х т. / Редкол.: О. М. Мариніч (голова) та інші. – К.: Академія, 2014. – Т. 3. – 480 с.
17. Географія. Економіка. Екологія. Туризм: регіональні студії: зб. наук. пр. Вип. 2 / Ред.: І.В. Смаль; Ніжин. держ. ун-т ім. М.Гоголя. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2018. – 196 с.
18. Герасимчук З.В., Черчик Л.М., Регіональна політика розвитку рекреаційного природокористування: механізми формування та реалізації/ Луцький держ. Технічний ун-т. – Луцьк: Надстир'я, 2017. – 172 с.
19. Гжимайло Ю.Д. арківський район України. – .: Олді, 2004. – 40 с.
20. Головащенко О.В. Туризм як форма соціальної активності людини: соціально-філософський аналіз. – Запоріжжя, 2012. – 21с.
21. Гук Н.А., Розвиток регіональної системи міжнародного туризму в Україні: автореф. Дис.. канд.. екон. Наук: 08.00.02/ Київський національний ун-т ім.. Тараса Шевченка. – К., 2018. – 21 с.
22. Гуляев В.Г. Туризм: экономика и социальное развитие. – М.: Финансы и статистика, 2013. – 302 с.
23. Державна програма розвитку туризму на 2018-2025 роки: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України №583 від 29.04.2018р. // офіційний вісник України – 2018. – №18. – С.143-154.
24. Дудкіна О.П. Регіональні особливості розвитку рекреаційних зон (методичні та організаційно-економічні основи). – К., 2019. – 24 с.
25. Економічна діагностика та прогнозування розвитку регіонального ринку туристичних послуг : Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.10.01 / Ю.Б. Забалдіна; Наук.-дослід. екон. ін-т М-ва економіки України. – К., 2016. – 20 с.

26. Економічні і організаційні важелі регуляторної політики розвитку туризму: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 [Електронний ресурс] / В.О. Полюга; Ужгор. нац. ун-т. – Ужгород, 2015. – 22 с.
27. Есюнин С. Путешествие по Украине // Моя газета. – 2015. – №7.– 54 с.
28. Збірник Нормативно-правових актів «Правове регулювання туристичної діяльності в Україні» під аг. Ред. Проф.. Федорченка. – К.: Видавництво «Агенство по розповсюдженню друку», 2021. – 64 с.
29. Историко-культурный туризм и развитие туристических городов/ Циншен Ван // Культура народов Причерноморья. – 2012. – N35. – С. 11-15.
30. Ігнатенко Н.Г. Природно-ресурсний потенціал території: географічний аналіз та синтез. – Львів: Вища школа, 2016. – 164с.
31. Ільїна О.В. Туризм. Рекреаційна географія: поняття і терміни. – 287с.
32. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навч. Посіб для студ. Вищих навч. Закл. – Чернівці: Книги- I, 2013. – 298 с.
33. Ковальчук С., Задорожний М. Пам'ятки природи Дніпропетровської області: Іл. нарис. – Львів.: Каменяр, 2005. – 56 с.
34. Ковальчук С.І., Задорожний М.А. Пам'ятки природи Дніпропетровської області – Львів.: Сфера, 2016. – 110 с.
35. Кравців В.С., Гринів Л.С., Копач М.В., Кузик С.П. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери: Наукове видання. - Львів: НАН України. – ІРД НАН України. – 2019. – 78 с.
36. Крачило Н.П. Географія туризму: Навч. Посіб. – К.: Вища школа, 2017. – 208 с.
37. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) : Навч. Посібник. – К.: Альтерпрес, 2016. – 436 с.
38. Любіцева О.О. Розвиток екологічного туризму в Україні// Економічна та соціальна географія – К.: 2017. – Вип. 53. – С. 189-196
39. Мальська М.П., Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник. – К.: Знання, 2018. – 661 с.

40. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України.- Львів: Інститут регіональних досліджень НАНУ, 2017. – 259 с.
41. Нагірняк З. Туризм - це пізнання світу і бізнес: [Туристичний бізнес в Україні] // Шлях перемоги. – 2016, 18 жовт. – С. 10-12.
42. Олійник Я.Б. Теоретичні основи туризмології: Навч. посібник для студ. Вищих навч. закладів. – К.: Ніка-Центр, 2015. – 316с.
43. Організація туристичної діяльності в Україні: Навч. посіб./ Т.Г. Сокол; Федер. проф. спілок України, Ін-т туризму. – К., 2017. – 256 с.
44. Павлов В.І.: Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: перспективи культурного та економічного розвитку. – Трускавець, 2020. – С.31-34.
45. Панкова Євгенія Вікторівна. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. / Київський національний ун-т культури і мистецтв. — К. : Альтерпрес, 2018. — 352 с.
46. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. — К.: Знання, 2016. — 575 с.
47. Пламеницька Е.М., Винокур І.С., отюн Г.М., Медведовський І.І. Дніпропетровщина: Історико-архітектурний нарис. – К.: Знання, 2018. – 178 с.
48. Пламеницька О. Початок мурованого оборонного будівництва // Архітектурна спадщина України. – К.: Основи, 2014. – 80 с.
49. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: Збірник нормативно-правових актів / За заг. ред. проф. В.К.Федорченка. – К.: Університет туризму, економіки. Природа арківської області / За ред. К. І. Геренчука – Львів.: Сфера, 2000. – 120 с.
50. Проблеми природокористування, сталого розвитку та техногенної безпеки регіонів: Матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції., Україна, 2018 р., НАН України.
51. Проблемы профессиональной терминологии в отечественном туризме / В.В. Абрамов // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2016. – N 8. – С. 3-5.

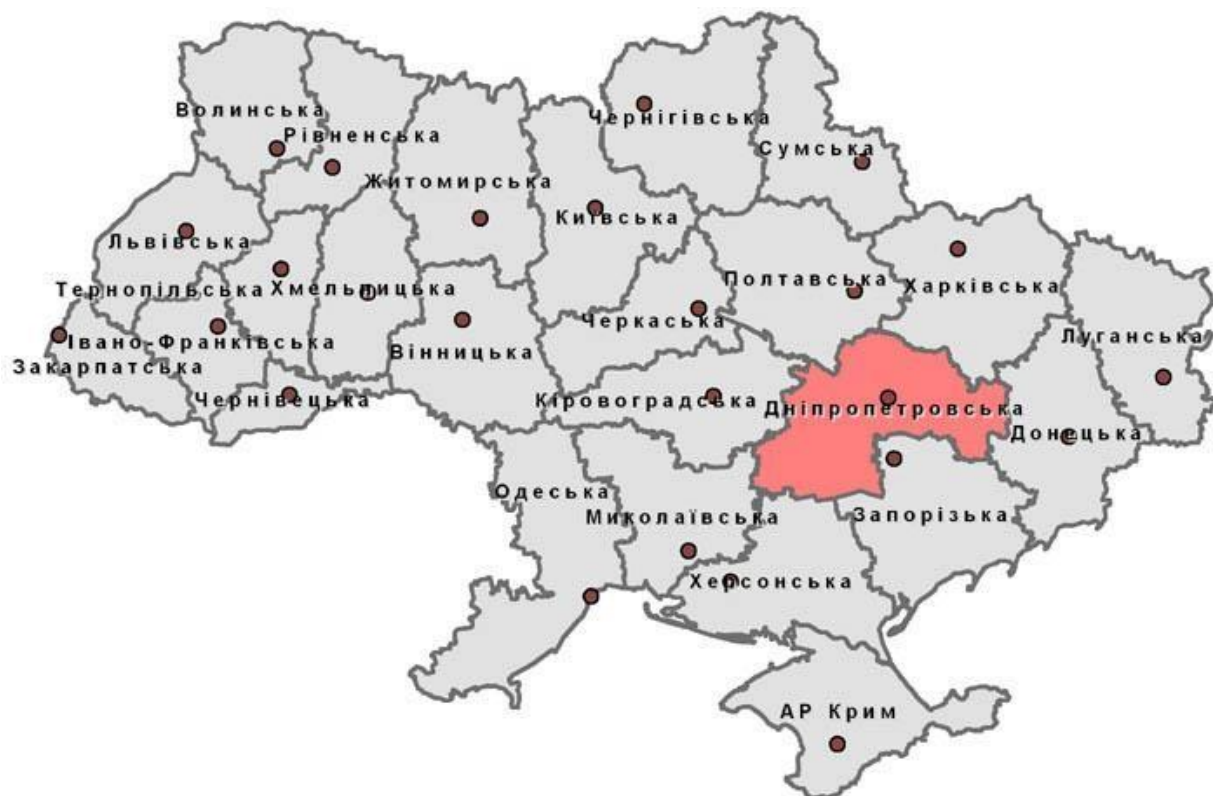
52. Рейтинг міст і регіонів України. – К.: Рейтингова агенція НАЦ “Інститут Реформ”. – 2015.
53. Рекреаційна географія та туризм (словник-довідник сучасних термінологічних понять: навч. посіб. / Н.М. Сажнєва, І.А. Арсененко; Мелітоп. держ. пед. ун-т. – Мелітополь: Люкс, 2017. – 254 с.
54. Рекреація і туризм: короткий тлумачний словник термінів і понять / І.В. Смаль; Ніжин. держ. ун-т ім. М.Гоголя. – Ніжин, 2016. – 80 с.
55. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – Львів.: Каменяр, 2013. – 250 с.
56. Сажнєва Н.М, Арсененко І.А. Рекреаційна географія та туризм: словник-довідник сучасних термінологічних понять / Мелітопольський держ. педагогічний ун-т. – Мелітополь : Люкс, 2017. – 254с.
57. Святими місцями України // Державна служба туризму і курортів: туристичні маршрути від 4.04.2017.
58. Смаль І.В. – Основи географії рекреації і туризму: навчальний посібник. – Ніжин: Видавництво НДПУ імені Миколи Гоголя, 2019. – 264 с.
59. Спортивний і спортивно-оздоровчий туризм: питання термінологічного апарату / С.П. Фокін // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2016. – N 8. – С. 88-90.
60. Тези доп. наукової географічної конференції “Продуктивні сили і природа Дніпропетровської області” – К., 2017. – 74 с.
61. Туризм і його місце в соціально-економічному розвитку України / В. Безносюк // Регіон. економіка. – 2021. – N 1. – С. 232-235.
62. Туризм у I столітті: глобальні тенденції і регіональні особливості: Матеріали між нар. Наук.-практ. конф., 2018р. /Ред.: Цибух В.І.: Київ ун-т туризму, економіки і права, Т-во «Знання» України. – К.: Знання України, 2018. – 559с.
63. Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 1. – Частина перша. – К.: ‘КМ - Трейдинг, 2018. – 217 с.

64. Україна. Путівник / під ред. О. Зінкевича, В. Гули. – К.: Либідь, 2014. – 450 с.
65. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія : Навч. посіб. / Чернівці, 2013. – 65с.
66. Орлов П. И. Туристическо-рекреационные ресурсы: Учебное пособие. – М.: Новости, 2018. – 479 с.
67. Черніна І.В. Міжнародний туризм як фактор соціально-економічного розвитку України: регіональний аспект. Автореф. дис.. канд.. екон. наук: 08.10.01 / НАН України: Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк, 2020. – 22 с.
68. Черчик Л.М., Коленда Н.В. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону: теорія, методологія, оцінка. Монографія . – Луцьк: ЛНТУ, 2018. – 235 с.

ДОДАТКИ

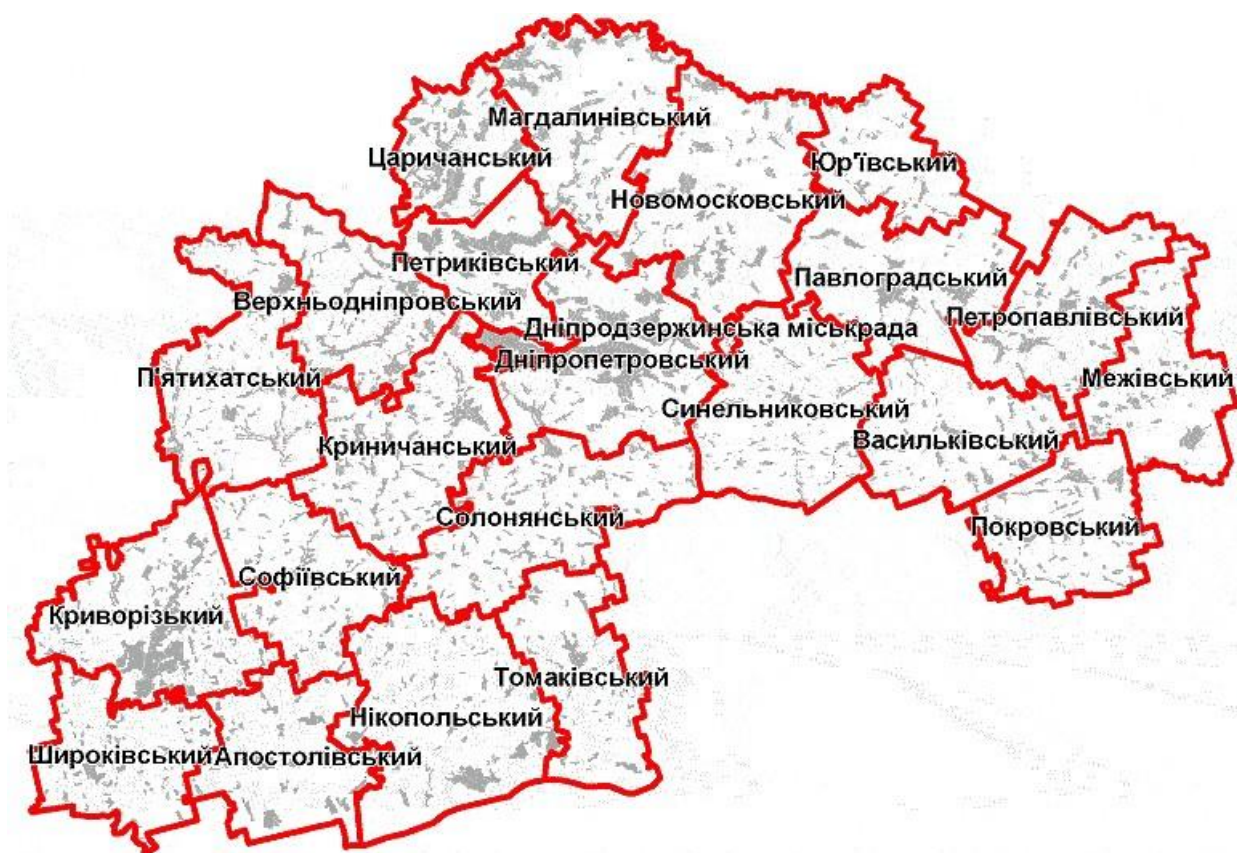
Додаток А

Дніпропетровська область на карті України

Додаток Б

Карта Дніпропетровської області

Додаток В

Пам'ятки містобудування, архітектури, історії, монументального мистецтва, археології та історико-культурні заповідники Дніпропетровської області

Пам'ятки містобудування і архітектури – 35

Пам'ятки історії – 10

Пам'ятки монументального мистецтва –

Пам'ятки археології – 13

Історико-культурні заповідники –
Всього - 58

Назва міста	Природні атракції (море, річка, гори, озера, природні парки, природні мінеральні джерела)	Історико-культурні			
		Пам'ятники, архітектурні пам'ятки	Музеї	Театри, церкви, монастирі	Діючі та закриті промислові й інфраструктурні об'єкти, включені до міських екскурсійних програм
Дніпро	Річки-Дніпро, Самара, Мокра Сура в межах м. Дніпро Природно-заповідний фонд: Ботанічний сад ДНУ Парк ім. Шевченка Парк ім. Л.Глоби Парк ім. Леніна Відповідно Розпорядження	Пам'ятки: Монастирський острів, парк ім. Т. Шевченка. Улюблене місце відпочинку городян. Знаходиться в центрі міста і є частиною парку ім. Т. Г. Шевченка. Кодацька фортеця, с. Старі Кодаки. В живописному місці на високому березі Дніпра збереглися залишки валів польської фортеці 1635 р., встановлений в 1910 р. з ініціативи Д. І. Яворницького			

Дніпропетровського міського голови від 24.11.2015 № 882-р Міський молодіжний дозвілля і відпочину «Новокодацький» Севастопольський парк Новокодацький район, м.Дніпро Лоцманський узвіз,2 м.Дніпро Ділянка тополевих насаджень Ділянка дубових насаджень. Дніпропетровська область одна з найбагатших на корисні копалини. Серед горючих добувають буре вугілля, газ. Серед металів добувають залізну руду, марганець, титанові руди, нікель, алюміній, золото, уран. Серед неметалевих добувають тальк, вапняк флюсовий, каолін, глину, граніт. Також в області є мінеральні води	пам'ятний знак і карта-схема. Проспект Дмитра Яворницького (пр. Карла Маркса). Головна вулиця нашого міста, в минулому Катерининський проспект – одна з найстаріших вулиць. Часом його заснування можна вважати початок будівництва Катеринослава на правому березі Дніпра. Свято-Преображенський собор (1830-35 рр.), пл. Соборна, 1. Одна із найстаріших будівель міста, яка без значних змін збереглася до нашого часу та має високу архітектурно-художню цінність. Розташований у Нагірній частині міста, на Соборній площі. Миколаївська церква в Кодаках(1810 р.), вул. Фортечна (Жовтенят), 108. Пам'ятка архітектури національного значення. Є найдавнішою церковною будівлею у місті. Свято-Троїцький кафедральний собор (1837 р.), площа Троїцька, 7. Головний храм міста був збудований на місці невеликої дерев'яної церкви Казанської Божої Матері, яка була освячена ще в 1791 р. Пам'ятники: Монумент Вічної слави -1967р Миколі Гоголю-1950р Глобі Лазарю-1972р Олесю Гончару-2003р Музеї: <u>Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. І. Яворницького</u>, проспект Д. Яворницького, 16 Діорама «Битва за Дніпро» Дніпровський художній музей, вулиця Шевченка, 21 Музей українського живопису, Троїцька площа, 5-а Музей «Літературне Придніпров'я», проспект Д. Яворницького, 64 Театри: Дніпропетровський академічний театр опери та балету

		Дніпровський академічний театр драми і комедії Експерсії: Завод Інтерпайп Сталь – є унікальним об'єктом не тільки в масштабах Дніпра, а й всієї України. Це сучасне обладнання, “зелені” технології (що дозволяє значно скоротити енерговитрати), та цікаві арт-об'єкти.															
Кривий Ріг	Річки: На території Криворіжжя протікають 8 рік (всі входять до басейну Дніпра): Інгулець, з притоками – Саксагань, Зелена, Жовта, Бокова (з притокою Боковенька), Вербова (притока р. Вісунь, яка, в свою чергу, впадає в р. Інгулець), а також Кам'янка – притока р. Базавлук. Всі ріки, окрім Інгульця, відносяться до розряду малих річок. Природно-заповідний фонд: Природно-заповідний фонд міста Кривого Рогу включає 14 об'єктів загальною площею 375,445 га. ландшафтні заказники: "Балка Північна Червона", "Візирка": геологічні пам'ятки природи: "Сланцеві скелі", "Виходи амфіболітів", "Скелеватські виходи", "Пісковикова скеля", "Виходи аркозових пісковиків"; ботанічні пам'ятки природи: "Дерево культурної груші", "Старовинна груша на Карнаватці"; парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва "Парк ім.Газети "Правда"; дендропарк "Урочище ботсад". Мінеральні води: Дослідження стану та перспектив видобутку мінеральної води у Кривому Розі з метою оздоровлення населення шляхом відновлення видобутку питної лікувально-столової та лікувальної (радонової, сірководневої, залізистої та води,	Пам'ятники: <table border="1"> <thead> <tr> <th>Назва</th> <th>Рік встановлення</th> <th>Адреса</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Пам'ятник О. М. Горькому</td> <td>1953 р.</td> <td>вул. Ракітін а, 22</td> </tr> <tr> <td>Пам'ятник О. М. Горькому</td> <td>1958 р.</td> <td>вул. Володимира Великого, 2</td> </tr> <tr> <td>Погруддя О.Поля</td> <td>1996 р.</td> <td>проспект Поштовий</td> </tr> <tr> <td>Пам'ятник Т.Г. Шевченку</td> <td>1954 р.</td> <td>проспект Поштовий, біля Головного поштамту</td> </tr> </tbody> </table> Пам'ятки: Будиночок священника-Один з найстарших будинків у місті, 1898р. Будинок Корнілова-Один з найстарших будинків у місті, кінець 19ст Клумба-Старовинна архітектурна прикраса. Нині використовується як клумба, хоча можливо раніше це був	Назва	Рік встановлення	Адреса	Пам'ятник О. М. Горькому	1953 р.	вул. Ракітін а, 22	Пам'ятник О. М. Горькому	1958 р.	вул. Володимира Великого, 2	Погруддя О.Поля	1996 р.	проспект Поштовий	Пам'ятник Т.Г. Шевченку	1954 р.	проспект Поштовий, біля Головного поштамту
Назва	Рік встановлення	Адреса															
Пам'ятник О. М. Горькому	1953 р.	вул. Ракітін а, 22															
Пам'ятник О. М. Горькому	1958 р.	вул. Володимира Великого, 2															
Погруддя О.Поля	1996 р.	проспект Поштовий															
Пам'ятник Т.Г. Шевченку	1954 р.	проспект Поштовий, біля Головного поштамту															

	багатої на йод і бром) мінеральної води для зовнішнього використання, які за хімічними властивостями близькі до вод П'ятигорська і Цхалтубо.	фонтан. Розташована біля Муз.училища, та неподалік злиття Інгульця та Саксагані. Музеї: Криворізький історико-красназничий музей — міський музей у Кривому Розі. Заснований в 1960 р Театри: Коомунальне підприємство "Криворізький академічний міський театр драми та музичної комедії імені Тараса Шевченка" «Криворізький міський театр ляльок» Театр «Академія Движення» Екскурсії: Починаючи з липня 2018 року, ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» став приймати на екскурсії не тільки дітей, чий батьки працюють на підприємстві, але і школярів, студентів, а також представників громадськості - жителів і гостей міста. АрселорМіттал Кривий Ріг проводить екскурсії по таким напрямкам: ☐ Музей історії АрселорМіттал Кривий Ріг ☐ Музей під відкритим небом Гірничого департаменту ☐ Гірничий департамент (кар'єр, гірничо-транспортний цех) ☐ Коксохімічне виробництво (5,6 батареї / центральна лабораторія К П піч № 9) (Конвертерний цех, МНЛЗ) Блумінг, Вальцетокарний цех) Громадська організація "Туристичний центр "Кривбастур" Історична довідка: В екскурсійну програму входить відвідування та знайомство з унікальним місцем нашого міста - Карачунами, де дивним чином поєдналися найцікавіші об'єкти рідного краю. Карачуни — житловий масив на південний захід від історичного центру Кривого Рогу у

		Центрально-Міському районі міста. Виник у 2-ій половині XIX ст. як село на лівому березі р. Інгулець. У 1884 р. нараховувалось до 15 дворів, мешкало до 120 осіб. Розвиток почався з 30-х рр. XX ст. Масова забудова почалася з 1950-х. Назва житлового масиву походить від прізвища ротмістра Карачунова. Вірогідно в кінці XVIII століття ним було засновано село Карачунівку, що розташовувалась неподалік сучасного житлового масиву. Церкви, монастирі: На честь сщмч. Володимира чоловічий монастир (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.) Покровський жіночий монастир (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.)
Кам'янське	Річки: На ділянці Кам'янського водосховища в річку Дніпро впадає вісім приток, 5 з яких малі річки. Найбільшими притоками є р. Псел та р. Ворскла. Блакитне озеро лакитне озеро – краса ніпропетровщини, яка розташована в елищі Єлизаветівка у Кам'янському. Якщо втомилися від міських буднів, авітайте до казкового озера. Тут ви можете відкрити для себе нову ніпропетровщину. Природно-заповідний фонд: Кам'янський прибережно-річковий комплекс — ландшафтний заказник загальнодержавного значення в Україні. Об'єкт природно-заповідного фонду Дніпропетровської області. Центральний — парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Парк розташований по вул. Шевченківська м. Кам'янське Дніпропетровської області.	Пам'ятки культури: Прометей- Найбільш відомий у Кам'янському пам'ятник «Прометей» – це братська могила загиблих у 1918, 1919, 1925, 1926 роках та у жовтні 1943 року радянських воїнів, в якій поховано 37 чоловік. Бунтарський дух Прометея, який крім вогню дав людям вміння обробляти землю та будувати житло, плавати на кораблях і виплавляти метал, писати, рахувати, спостерігати за зірками, послужив відправною точкою для автора пам'ятника-талановитого архітектора і скульптора О.Я.Сокола. Пам'ятник Т.Г.Шевченко- Відкриття 401-го пам'ятника Т.Г.Шевченку відбулося в рамках святкування 250-річного ювілею міста 3 червня 2000 року. Його автор – член національної Спілки художників України, скульптор Гарнік Ашотович Ачатрян, який постійно проживає і працює в м. Кам'янському і є його Почесним громадянином та архітектори – Юрій Васильович Белобородов і Олександр Тимофійович Чегорка, член національної Спілки художників України. Архітектурна Композиція «Голгофа» - Композиція «Голгофа» відкрита у вересні 2013 року. Складається з пагорба, діаметром в 20 м в основі та висотою 3,3 м і хреста висотою 9 м. На

		хресті скульптура розп'ятого риста. Автор: Заслужений художник України Гарнік ачатрян. Скульптура вилита з бронзи на Південному машинобудівному заводі м.Дніпро. Вага скульптури 8 тон. рами: Свято-Миколаївський собор – кафедральний собор Кам'янської єпархії Української православної церкви Московського патріархату з 2011 року. Православна Свято-Миколаївська церква була збудована в 1894 році на честь чудодійного спасіння цесаревича Миколи під час його поїздки в Японію Костьол Святого Миколая- У 1897 році для 15 тис. поляків, що проживали у Кам'янському і належали до римо-католицької конфесії було збудовано костьол святого Миколая (автор проекту харківський архітектор М.З. орманський). Один із найбільших у східній Україні храм являє собою величну споруду у неоготичному стилі – висота її сягає 33 метри з вишуканими архітектурними деталями: дві башти на східному і гранчаста апсида на західному фасадах. Вікна обрамлено чудовими вітражами, до дзвіниці ведуть сходи з кованими ґратами. Цікавою особливістю споруди є «зворотна» меридіальна орієнтація та дві симетричні каплиці по бокам. У плані костьол мав форму латинського хреста. Музеї: <i>Музей історії міста</i> Музей історії міста – порівняно молодий музей України. З 1985 року розміщується в спеціально побудованому приміщенні. Стаціонарна експозиція музею площею 2442 м² розташована на двох поверхах і відтворює історію міста від найдавніших часів до сьогодення. У 2009 році на примузейній території відкрито музей під відкритим небом «Кам'янське у знаках і символах», а в 2010 році – скульптурно-декоративну композицію «Кам'янський Мамай» Народний музей ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» Унікальна і неповторна родзинка нашого міста радує око мешканців і його гостей. Музей історії ПАТ «Дніпровський

		металургійний комбінат» вперше відкрив двері перед відвідувачами 21 квітня 1977 року. У 1979 році йому присвоєно звання народного. Розташований музей в будівлі, яка є пам'яткою архітектури та містобудування побудованому в 1899-1917 роках, в колишньому інженерному клубі. Це місце, де в 1915 році співав сам Федір Шаляпін. В експозиції музею представлена повна історія підприємства, починаючи з моменту першої плавки і до сьогоднішніх днів. Театри: Академічний музично-драматичний театр ім.Лесі Українки Духовним та культурним центром міста є Академічний музично-драматичний театр ім.Лесі Українки, розташований в історичній частині міста, в одній з найкрасивіших будівель – колишній Народній аудиторії, побудованої в 1900 році, є пам'яткою архітектури місцевого значення. ПАЛАЦ імені ГОРЬКОГО – мала сцена академічного музично-драматичного театру ім.Лесі Українки Палац культури імені Горького, збудований у Дніпродзержинську після війни в 1954 році, належав Придніпровському хімічному заводу. При Палаці працював літній театр, споруджений із дерева за винятком цегляної кінобудки. В ньому проходили лялькові вистави, зі сцени театру лунали привітання школярів з початком навчального року.
Нікополь	Водойми: річка Дніпро, Каховське водосховище Водяна — річка в Україні, ліва притока Базавлука, притоки Дніпра (басейн Чорного моря). Каховське водосховище, Шолоховський каскадний водоспад, Природно-заповідний фонд: Базавлуцький прибережно-річковий комплекс — ландшафтний	Пам'ятки культури: Будинок купця Т.Гусева-Одне з найкрасивіших будівель історичної частини міста Нікополь. До революції в цьому будинку жив купець Т. Гусев. Після революції з 18 травня 1919 року в будівлі розміщувався Народний музей витончених мистецтв. Заснований він був на базі зборів місцевого дворянина-колекціонера Нечаєва. У 1929 році його реорганізували в Красзнавчий ім. М.В.Ломоносова. З 1977 і до наших днів будівля знаходиться на

заказник загальнодержавного значення в Україні. Розташований у межах Нікопольського району Дніпропетровської області, на схід і північний схід від села Шолохове. Богданівський заказник — ландшафтний заказник загальнодержавного значення в Україні. Розташований у межах Нікопольського району Дніпропетровської області, на північ від міста Покров. Нікопольські плаєни — комплексна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Нікопольського району Дніпропетровської області, на схід від смт Червоногригорівка. Парки: Молодіжний Парк, Парк Перемоги, Парк Металургів, набережна в районі парку ім. О. Пушкіна	реконструкції. Пам'ятник Богдану мельницькому-Пам'ятник Богданові мельницькому в Нікополі встановлений на місці Микитинської січі, де в 1648 році його було обрано гетьманом. Пам'ятник Богданові мельницькому в Нікополі встановлений на місці Микитинської січі, де в 1648 році його було обрано гетьманом. Церкви: Спасо-Преображенський кафедральний собор Преображенський собор в Нікополі був побудований в 1898 році як домовий храм для робітників цегельного заводу [1]. У 1937 році храм закрили. У роки німецько-фашистської окупації собор ненадовго відновив роботу, в 1961 році знову закритий. У будівлі храму знаходився краєзнавчий музей, потім планетарій. рестовоздвиженська церква- Історія його виникнення сягає своїм корінням у ХІХ століття. А в 1930-х роках будівлю храму було вщент зруйновано. У 1944 р, коли Нікополь був звільнений від німецько-фашистських загарбників, нікопольчанка Агафія Степанівна Занудько подарувала сильною духом громаді свій власний сільський будинок. І працюючі парафіяни-умільці своїми руками побудували з дому храм. Вимостили внутрішній двір, побудували кам'яну огорожу, перекрыли покрівлю, виготовили і встановили купол з хрестом. Ось так в 1944 році був створений не просто історична пам'ятка культури, а будинок серцевої духовної молитви Богу. З 1944 року і до сих пір храм не закривався. Церква Різдва Пресвятої Богородиці- Найстаріший храм Нікопольщини, пам'ятка архітектури національного

	значення, один з небагатьох пам'яток, які дійшли до нас з дореволюційних часів. Був відкритий в 1829 році. Побудований в стилі класицизм. В інтер'єрі збереглися розписи ХІХ століття, виконані відомим пейзажистом і поетом Максиміліаном Волошиним. Сучасний іконостас розписаний Почесним громадянином міста - художником М. Проданом. Музеї: Нікопольський краєзнавчий музей заснований за ініціативою відділу народної освіти виконкому Нікопольської ради робітничих та селянських депутатів на основі конфіскованої у місцевого поміщика художньої колекції. Відкритий 18 травня 1919 року(день народження музею) як народний музей витончених мистецтв, у якому налічувалося 688 експонатів. Музей-аптека - Єдиний подібний музей на Дніпропетровщині. У колекції музею дбайливо зберігаються експонати з аптеки Лазаря Абрамовича Ямпольського, яка працювала ще до революції, а під час Другої світової війни була знищена. Тут також представлено аптечне приладдя різних історичних періодів, у тому числі скіфської доби, старовинний аптечний посуд, упаковки для ліків 50–60-х рр. ст. і тогочасні рекламні листівки про медикаменти, копії дипломів провізорів і студентських квитків, старовинний касовий апарат, сірникові коробки й нагрудні значки з медичною символікою, чимало фармацевтичної літератури, рецептурні довідники. Музей-підземель - Отримав перший експонат майбутнього Музею нікопольських підземель (робоча назва). Новий туристичний об'єкт на мапі України ми відкриємо в центрі історичної частини Нікополя - в старих купецьких підземеллях Шопи. У 2019 році музей

		розкриє велику тему підземного і купецького Нікополя, а також познайомить туристів з тим, якими були козацькі катакомби. Експозиція розповість гостям про купецький (19-20 століття) і козацький період (17-18 століття) Нікополя", - написав Фельдман. Театри: У Нікополі працюють театральні колективи та танцювальні студії, які регулярно дають вистави на сценах міста. У місці розташовані міські палаци і будинки культури, які є місцем проведення основних культурних і громадських заходів.
Павлоград	Річки: місто Павлоград розташоване в межах річок Самара та Вовча, територією міста протікають також річка Гніздка (3,9 км) і річка Кочерга (2,9 км). Природно-заповідний фонд: Балка Городище — ландшафтний заказник місцевого значення. Заказник розташований поблизу сіл Привовчанське та Троїцьке Павлоградського району Дніпропетровської області. Межиріччя — ландшафтний заказник загальнодержавного значення в Україні. Розташований у межах Павлоградського району Дніпропетровської області, між селами В'язівка, Межиріч, Вербки та Булахівка. Чи ста криниця — гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Павлоградського району Дніпропетровської області, на південний захід від села Кочережки. Високопродуктивні насадження сосни звичайної — ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Пам'ятка природи розташована поблизу села Кочережки Павлоградського району Дніпропетровської області.	Історичні пам'ятки і пам'ятники: Братська могила радянських воїнів. Поховано 145 осіб (1943р) Особняк інженера Фетісова (поч. ст) Могила видатної української поетеси Г. П. Світличної (1939-1995) Місце бою павлоградських підпільників з фашистами (12 лютого 1943р) Пам'ятник Герою Соціалістичної Праці, полковнику Ж. Я. Котіну Пам'ятний знак на честь Павлоградського повстання, яке відбулося 16 лютого 1943 року («Караючий меч») Церкви: Свято-Успенський храм — храм Павлоградського благочиння Дніпропетровська єпархія УПЦ (МП), що розташоване у місті Павлоград Дніпропетровської області. Храм Павлограда є пам'яткою архітектури місцевого значення охоронний номер № 177. Храм Похвали Божої Матері. Храм Похвали Божої Матері знаходиться в Павлограді на вулиці Дніпровській, центральній вулиці, яка веде від Дніпропетровська в Павлоград. Храм є чинним. Урочисте відкриття та перше богослужіння відбулося в 2008 році. Церква Успіння Пресвятої Богородиці. Храм Успіння Пресвятої Богородиці є однією з найстаріших церков в Павлограді. Споруда була виконана в

		кінці 19 століття. Розташований недалеко від центральної частини міста, на вулиці арківській. рам є чинним. Каплиця Володимира рівноапостольного. Каплиця Володимира рівноапостольного - один з діючих храмів міста Павлограда. Розташована практично на околиці міста, на вулиці Заводській. Вибудувана була в кінці 90-х років 20 століття. Історія каплиці Каплиця повинна являти собою фактичну з 1999 року. Музеї: Історико-краєзнавчий музей в Павлограді почав свою роботу в 1961 році. Тоді він діяв на добровільних засадах і називався історико-революційним музеєм. Експонати для музею надавали самі жителі Павлограда. Театри: Павлоградський драматичний театр імені Б. Є. Захави — професійний заклад театрального мистецтва у місті Павлоград Дніпропетровської області. Театру присвоєно почесне ім'я Бориса Євгеновича Захави (1896—1976) - відомого актора, видатного режисера, великого театрального педагога, уродженця Павлограда, що провів дитячі роки у місті до вступу в Орловський Бахтіна кадетський корпус. Займає будівлю Народної аудиторії 1896 року будівництва, що є архітектурною пам'яткою, яка зберегла свою початкову унікальність. Екскурсії: Павлоградський імічний Завод Масте можливість ознайомитись з основними заходами направленними на зниження енергоспоживання на підприємстві, використання енергії нетрадиційних джерел та вторинних енергоресурсів, а також з впровадженими новими технологіями. На сьогоднішній день Павлоградський хімічний завод є провідним підприємством, яке протягом останніх 16 років успішно реалізує енергозберігаючі технології і методики безвідходного виробництва

Новомосковськ	Річки: Самара Природно-заповідний фонд: Поодинокі стоячі віковічні сосни — ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Пам'ятка природи розташована в Новомосковському районі Дніпропетровської області, Новомосковське лісництво кв.30 . Василівська колонія сірих чапель — орнітологічний заказник місцевого значення в Україні. Об'єкт природно-заповідного фонду Дніпропетровської області. Розташований поблизу села Василівка Новомосковського району Дніпропетровської області. Балка Бандурка — ботанічний заказник загальнодержавного значення в Україні. Розташований на захід від села Івано-Михайлівки Новомосковського району Дніпропетровської області. Природне відслонення Новомосковського горизонту з стародавньою фауною — геологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні. Розташована в межах Новомосковського району Дніпропетровської області, на схід від смт Губиниха. Природні мінеральні джерела: Лиманське (кур. «Солоний лиман», Новомосковський р-н) Знаменівська» (Новомосковськ)	Історичні пам'ятки, пам'ятники: Пам'ятник партизанам Новомосковщини «Вічне джерело води» — пам'ятка історії місцевого значення, розташований на північній околиці міста Новомосковська Дніпропетровської області. Якщо їхати автотрасою у сторону села Вільного, то за 200-250 метрів після автодорожнього мосту його можна бачити ліворуч у декілька метрах від дороги. (1967р.) Пам'ятник на честь 295-ї авіадивізії — пам'ятка історії місцевого значення, розташований на Калнишевського, 4 (Червоноармійська, 4) міста Новомосковська Дніпропетровської області. Пам'ятник воїнам-визволителям. 195-та Гвардійська стрілецька дивізія брала участь у звільненні міста Новомосковська. Наказом Головнокомандуючого, Маршала Радянського Союзу І.Сталіна від 23.09.1943 року 195-й Гвардійській стрілецькій дивізії було надано найменування «Новомосковська». Цим же наказом 295-ту авіадивізію найменовано на Новомосковською. Пам'ятний знак на честь 300-річчя заснування міста (Новомосковська) — пам'ятка історії місцевого значення, розташований на площі Перемоги Новомосковська Дніпропетровської області ліворуч від Троїцького собору, згідно з рішенням облвиконкому від 19.12.1990 р. № 424 визнано історичним пам'ятником. Пам'ятник робітникам металургійного заводу, полеглим на фронтах Великої Вітчизняної війни Пам'ятник Т. Г. Шевченку (Новомосковськ) — пам'ятка історії місцевого значення, розташований на вулиці Шевченка Новомосковська Дніпропетровської області. У багатьох країнах світу створено пам'ятники великому Кобзареві. Є такий пам'ятник і у Новомосковську, хоча поет у ньому ніколи не бував навіть проїздом. Шевченка. Створений на честь 105-річчя

		від дня народження поета і художника Т. Г. Шевченка (09.03.1814-10.03.1861 рр.) у 1965 році, а у 1980 році його реконструйовано. Церкви: Троїцький собор — історична пам'ятка в Новомосковську, запорозькому місті Самарь(Новоселиці), центрі Самарської паланки. Споруджений у 1772—1781 народним майстром Якимом Погребняком із дерева без жодного залізного цвяха. Конструктивно і композиційно Троїцький собор є винятковим мистецьким твором дерев'яної архітектури України, єдиним збереженим в Україні дев'ятидільним храмом, належить до 100 найкращих дерев'яних споруд світу Самарський пустельний монастир зводився у 1576-1602 рр. Зараз на його території знаходиться декілька архітектурних пам'яток національного значення, також тут зберігаються православні святині. Прогуляйтесь також варто і по оригінальному дерев'яному мосту, який поєднує береги р. Самари. Музеї: Історико-краєзнавчий музей м.Новомосковська та Новомосковського району ім. Петра Калнишевського.Відображення важливих подій історії Дніпропетровщини можна побачити в Новомосковському історико-краєзнавчому музеї ім. Петра Калнишевського. Музей був відкритий в 1963 році. Раніше він розміщувався в будівлі Троїцького собору. Пізніше музей перенесли в будівлю, яка була побудована в 1901 році в стилі українського модерну. Екскурсії: ІНТЕРПАЙП НМТЗ – підприємство з багаторічним досвідом виробництва трубної продукції.Екскурсії по підприємству проводить заступник начальника комплексу по виготовленню малих та великих труб Колпаков Олексій Володимирович. Олексій Володимирович розповідає що завод спеціалізується на виробництві сталевих електрозварювальних труб, виготовлених

		методом дугового зварювання під шаром флюсу, труб, зварених методом індукційного зварювання струмами високої частоти для магістральних газонафтопроводів, а також труб загального призначення для застосування інших промислових галузей.
Перещепине	Річки: р. Оріль , Широка Кільченька , канал Дніпро-Донбас	
Підгородне	Підгородне-Кільчень — річка в Україні, в межах Новомосковського та Дніпровського районів Дніпропетровської області. Права притока Самари (басейн Дніпра)	Пам'ятки: Поблизу міста в долині Кільчені та її схилах у 1974 році створено ландшафтний заказник загальнодержавного значення — « Кільченський », площею 100 га. Також неподалік знаходиться ландшафтний заказник місцевого значення. В Підгородному діють три православні церкви. Окрасою і святинею міста є новозбудована Свято-Іоано-Богословська церква Народний історико-краєзнавчий музей ім. О. С. Коваля . Музей заснований Олексою Ковалем у 1967. В даний час в музеї налічується більше 2000 експонатів. Розміщені вони у трьох залах. Завідувач музею — Лариса Омельченко.[7]
Тернівка	Річки: р. Велика Тернівка ; р. Самара	Пам'ятки ,пам'ятники: З нагоди відзначення Дня міста у 2017 році відкрито площу ім. Т.Г.Шевченко , на якій було встановлено пам'ятник Т.Г.Шевченко Пам'ятний знак (пам'яті жертв голодомору 09.2007р.)

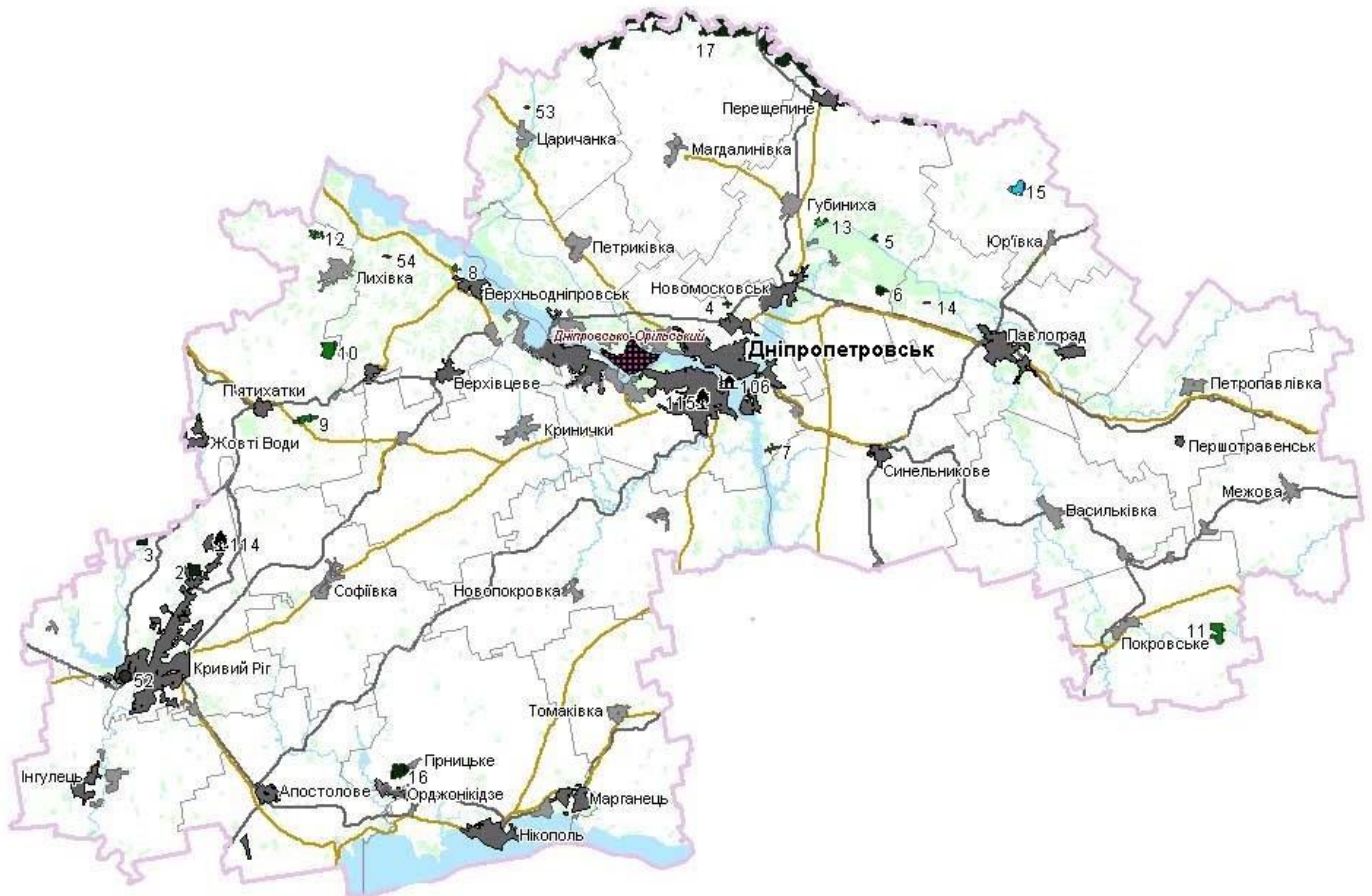
Верхньодніпровськ	Річки: Кам'янське водосховище, р. Самоткань	Пам'ятки архітектури: Будинок по вул. Дніпровській, 26. Споруджений наприкінці 1874 року, був осередком Верхньодніпровських повітових земських зборів, тут вирішувались різноманітні питання: прокладання залізниці, відкриття народних училищ, обрання мирових суддів і губернаторських гласних тощо. Ця будівля, виконана з елементами готики, розпорядженням районної державної адміністрації у 1995 р. віднесена до пам'яток архітектури місцевого значення. Сьогодні у ній розташовується районний відділ освіти. Музеї: Історико-краєзнавчий музей у Верхньодніпровську Дніпропетровської області примітний не тільки своїм віком (заснований в 1963 році), але і тим, що через п'ять років після відкриття, йому було присвоєно звання Народного музею. Тут зібрані археологічні знахідки, фотодокументи, всілякі предмети побуту і багато іншого, що розповідає про розвиток регіону з часів палеоліту і до наших днів.

Додаток Г

Схеми розташування пам'яток природи Дніпропетровської області

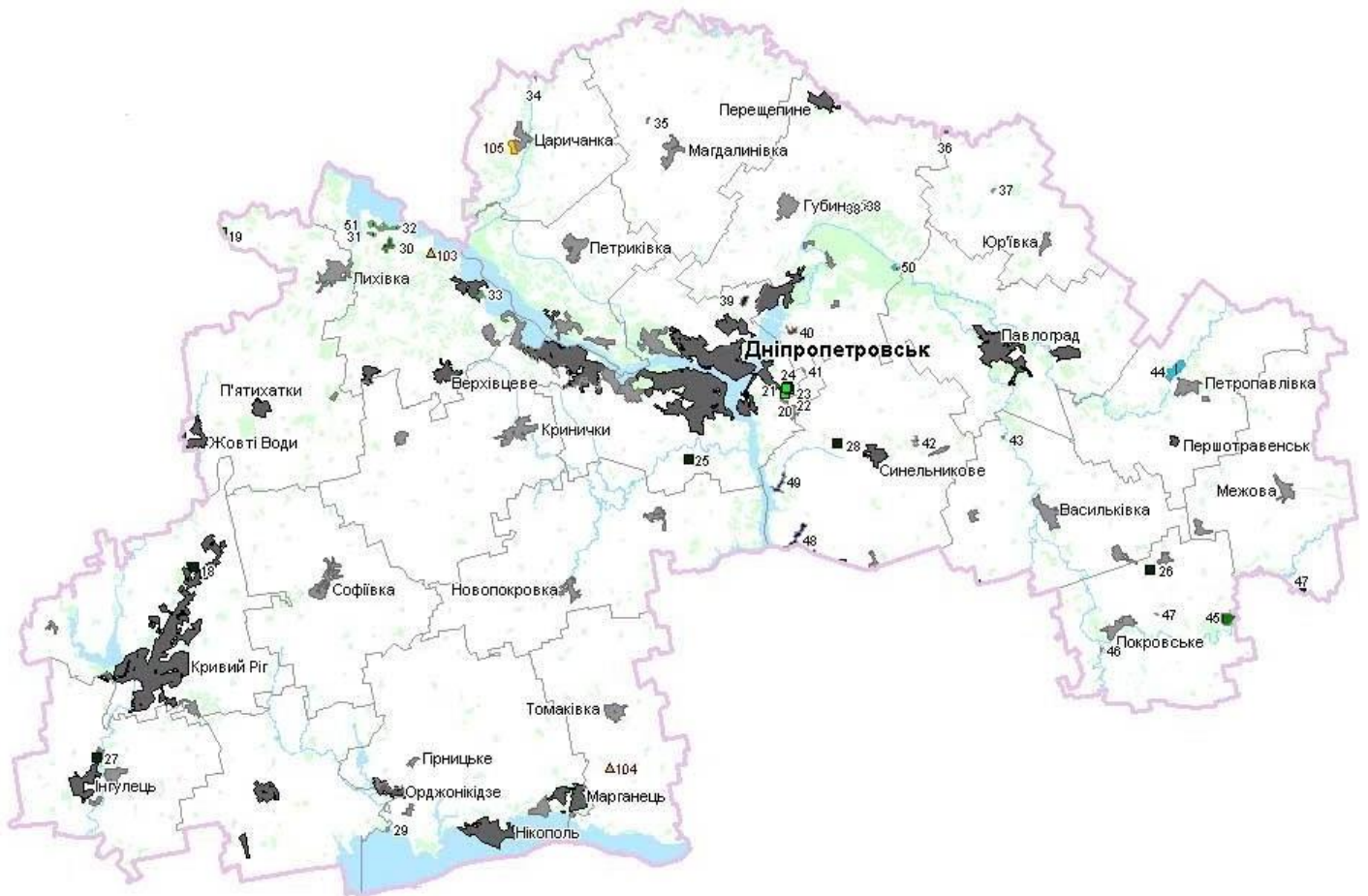
Природно - заповідний фонд загальнодержавного значення

Дніпропетровська область

Природно - заповідний фонд місцевого значення

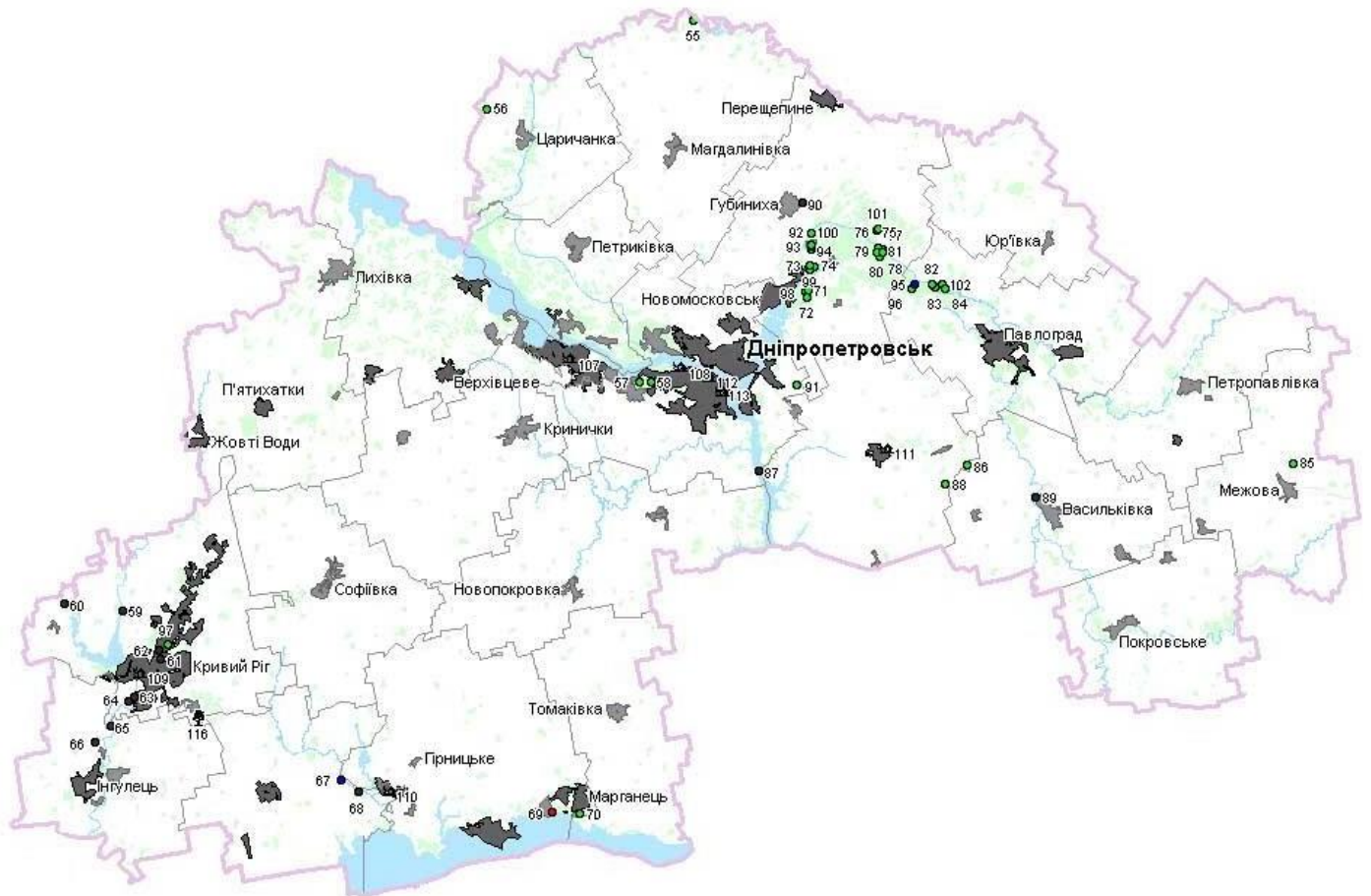
Дніпропетровська область

Продовження Додатку Г

Природно - заповідний фонд місцевого значення

Дніпропетровська область

Умовні позначення

	місто Київ (столиця України)	Природно-заповідний фонд
	Обласні центри	біосферні заповідники
	Інші населені пункти	природні заповідники
	Інші населені пункти	національні природні парки
	Границі областей	регіональні ландшафтні парки
	Границі районів	Заказники
	Автомобільні дороги	Загальнозоологічний
	Залізниця	Ботанічний
	Річки та озера	Лісовий
	Ліси	Ландшафтний
		Гідрологічний
		Іхтіологічний
		Орнітологічний
		Геологічний
		Карстово-спеліологічний
		Ентомологічний
		Загальногеологічний
		Пам'ятки природи
		Ботанічна
		Комплексна
		Геологічна
		Гідрологічна
		Зоологічна
		Заповідні урочища
		Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва
		Дендрологічні парки
		Ботанічні сади
		Зоологічні парки